

ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน
บ้านคลองตอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
ปีการศึกษา 2561
ลิขสิทธิ์ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

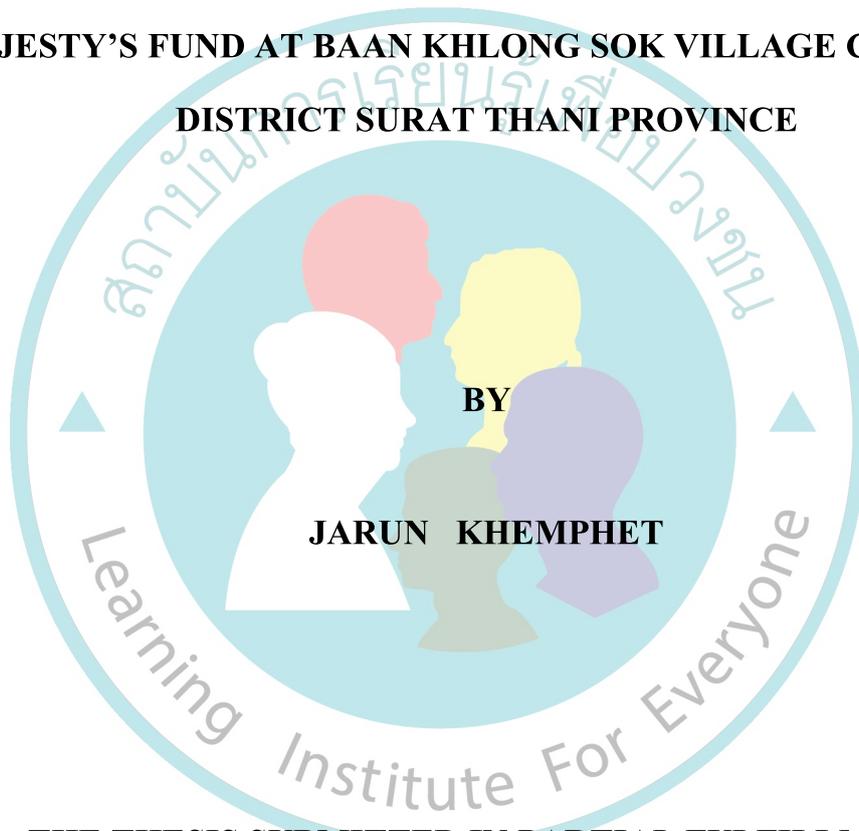
ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน
บ้านคลองตอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
ปีการศึกษา 2561

**COMMUNITY PARTICIPATION ADMINISTRATION OF HER
MAJESTY'S FUND AT BAAN KHLONG SOK VILLAGE CHAI BURI
DISTRICT SURAT THANI PROVINCE**

**THE THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
IN THE PROGRAM OF
INTEGRATED LOCAL DEVELOPMENT
FACULTY OF GRADUATE STUDY
LEARNING INSTITUTE FOR EVERYONE (LIFE)**

2018

วิทยานิพนธ์เรื่อง (Title) ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนแม่
ของแผ่นดิน บ้านคลองสอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก
อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผู้วิจัย จริญญา เข้มเพชร

สาขาวิชา การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

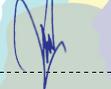
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ดร.ไมตรี อินทรีย์

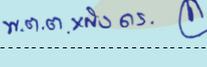
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม พ.ต.ต.หญิง ดร.จิรสุดา ปลายยอด

คณะกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.จรรยา สุวรรณทัต)

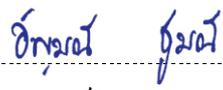
ลงชื่อ กรรมการ (ผู้ทรงคุณวุฒิ)
(ดร.ศรีปริญญา ฐประจ่าง)

ลงชื่อ กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก)
(ดร.ไมตรี อินทรีย์)

ลงชื่อ กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม)
(พ.ต.ต.หญิง ดร.จิรสุดา ปลายยอด)

ลงชื่อ กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา)
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ)

ลงชื่อ กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา)
(ดร.ทวิช บุญธิรัมย์)

ลงชื่อ เลขานุการ
(อาจารย์อัญมณี ชุมณี)

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง	ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนแม่ ของแผ่นดิน บ้านคลองสอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ชื่อผู้เขียน	จรัญ เข้มเพชร
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
ปีการศึกษา	2561
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ดร.ไมตรี อินทรีย์ยะ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	พ.ต.ต.หญิง ดร.จิรสุดา ปลายยอด

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน การจัดตั้งกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านคลองสอก และสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงาน และพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองสอก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์โดยการสนทนากับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่าชุมชนบ้านคลองสอก เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในรัศมีมรสุมฝั่งอันดามันเป็นสังคมที่มีความเป็นเครือญาติ มีการพึ่งพาอาศัยกันเป็นสังคมเกษตรกรรม วิถีชีวิตเรียบง่าย มีการจัดตั้งกองทุนแม่ของแผ่นดินเมื่อ พ.ศ. 2549 การแพร่ระบาดของยาเสพติดอยู่ในกลุ่มของผู้เสพรายย่อยโดยเฉพาะเยาวชนทั้งพืชกระท่อมและยาเสพติด โดยชุมชนมีส่วนร่วมดำเนินงานด้วยความศรัทธา ร่วมจัดกิจกรรมสอดคล้องเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยชุมชนร่วมคิดโครงการชุมชนสีขาว ร่วมวางแผนโครงการ ร่วมตัดสินใจและร่วมกับปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) กิจกรรมสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส 2) กิจกรรมสร้างขวัญกำลังใจพ่อแม่ที่เลี้ยงลูกพิการ 3) กิจกรรมสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ให้กับชุดรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยหมู่บ้าน 4) กิจกรรมการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในหมู่บ้าน 5) กิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันในกลุ่มเสี่ยงและ 6) กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจัดกลุ่มกลองยาว

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย การขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดินชุมชนควรคำนึงถึงคุณภาพของการมีส่วนร่วม ควรเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน และควรมีการวิจัยเพิ่มเติมการประเมินผลโครงการกองทุนแม่ของแผ่นดิน เพื่อพัฒนากองทุนสู่ความเข้มแข็ง

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, กองทุนแม่ของแผ่นดิน

Abstract

Thesis Title	Community Participation Administration of Her Majesty's Fund at Baan Khlong Sok Village Chai bury District Surat Thani Province.
Researcher	jarun khemphet
Degree	Master of Arts
In the Program of	Integrated Local Development
Year	2018
Principal Thesis Advisor	Dr. Mitree Intreia
Associate Thesis Advisor	Col. Capt. Dr. Jirasuda Plajyod

The purposes of this research were to study 1) community context, Her Majesty's Fund, Ban Khlong Sok, and dispersion of drugs in the community, and 2) participation of community for the operations and developments on Her Majesty's Fund, Ban Khlong Sok. This research was qualitative research. The questionnaire was used in conversations of 30 samples and the information were investigated by content analysis.

The results of the research found that Ban Khlong Sok community was in Andaman monsoon area. This social was relative, dependent, agricultural society, simple lifestyle, and Her Majesty's Fund since 2006. Dispersion of drugs, Kratom and drugs were in minor drug addict, especially youth. Community participations came from faith and did the activities according with the lifestyle, tradition and culture of the local. Community helped to think the White Community Project by planning, decision, and operation. The activities were to 1) assist the underprivileged, 2) create morale to parents who take care the disabled children, 3) support equipment to security teams in the village, 4) develop and adjust environment in the village, 5) create preventions in the risk groups, and 6) set the drum bands for preservation the local culture.

The suggestions of this research were community should consider of participation quality on operations of Her Majesty's Fund, give opportunities to youth for participations of every process, and make more researches about evaluation of Her Majesty's Fund Project for development to strength.

Keywords : Participations, Mother of the Earth Fund

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์และความกรุณาอย่างยิ่งจาก ดร. ไมตรี อินทรียะ และ พ.ต.ต.หญิง ดร. จิรสุดา ปลายยอด อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ที่ได้ให้ความรู้แนวทางในการศึกษา คำแนะนำและติดตามการทำวิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิดเสมอมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนเรียบร้อยสมบูรณ์ ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ นายสมเจตน์ เข้มเพชร ประธานกองทุนแม่ของแผ่นดิน และคณะกรรมการ ตลอดจนผู้นำกลุ่มองค์กร และราษฎรบ้านคลองศอก ที่ได้เมตตา และกรุณาอำนวยความสะดวก ให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจ ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนด้านกำลังใจจากมารดา ญาติพี่น้องเป็นอย่างดี ซึ่งผู้วิจัยถือว่ามีค่าเป็นอย่างยิ่ง

ใน โอกาสนี้ผู้วิจัยขอขอบ พระคุณท่าน รศ. ดร. เสรี พงศ์พิศ อธิการบดีสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน และคณาจารย์สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนทุกท่าน ที่ได้ร่วมกันสร้างสรรค์ให้มีสถาบันการศึกษาแนวคิดเพื่อชีวิตและสังคมแห่งนี้ ให้ผู้วิจัยได้รับการศึกษาและซึมซับอุดมการณ์ที่สูงส่งของคณะผู้ก่อตั้งและผู้เกี่ยวข้อง ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยขอขอบให้เพื่อเป็นการตอบแทนคุณแผ่นดินถิ่นเกิดบ้านคลองศอก ในการพัฒนาและสร้างสรรค์ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนสู่ความสุขของทุกท่าน

จรัญ เข้มเพชร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
กลุ่มประชากรเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	4
คำถามสำคัญในการวิจัย.....	4
คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดกองทุนแม่ของแผ่นดิน.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	8
แนวคิดการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.).....	20
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	23
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	26
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
รูปแบบในการวิจัย	27
ประชากรกลุ่มเป้าหมาย วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง.....	27
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	27

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
สถานที่ในการวิจัย.....	29
ระยะเวลาดำเนินการวิจัย.....	29
ปฏิทินการปฏิบัติงาน.....	29
การนำเสนอข้อมูล.....	29
4 ผลการวิจัย	
บริบทชุมชนบ้านคลองศอก	30
การจัดตั้งกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก	34
ข้อมูลสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด	35
การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก	36
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย	39
อภิปรายผล	41
ข้อเสนอแนะ.....	43
บรรณานุกรม.....	45
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์.....	49
ภาคผนวก ข ภาพประกอบการวิจัย.....	51
ประวัติผู้วิจัย.....	57

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 ปฏิทินการปฏิบัติงาน.....	29

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	26
1.	เวทีเสวนาการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านคลองศอก.....	51
2.	เวทีเสวนาการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านคลองศอก.....	51
3.	กิจกรรมการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก.....	52
4.	เวทีเสวนาการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านคลองศอก.....	52
5.	เวทีเสวนาการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านคลองศอก.....	53
6.	กิจกรรมการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก.....	53
7.	กิจกรรมการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก.....	54
8.	กิจกรรมการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก.....	54
9.	กิจกรรมการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก.....	55
10.	เวทีเสวนาการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านคลองศอก.....	55
11.	โครงสร้างกรรมการบริหารกองทุนแม่บ้านคลองศอก.....	56
12.	กิจกรรมการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก.....	56

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภัยพิบัติจากยาเสพติด นับเป็นวิกฤติที่ร้ายแรงที่สุดอย่างหนึ่งของประเทศ และนับวันมีแต่จะรุนแรงมากยิ่งขึ้น ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา วิกฤติดังกล่าว เป็นเหตุให้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถฯ ซึ่งเป็นพ่อและแม่ของแผ่นดิน ทรงมีพระปรีชาญาณ ทรงเรียกร้องให้พสกนิกรชาวไทยทั่วประเทศ ร่วมแรงร่วมใจกันเอาชนะวิกฤติปัญหานี้ โดยในช่วงหลายสิบปีก่อนหน้านั้น ทรงเล็งเห็นภัยพิบัติของปัญหา ยาเสพติด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานทรัพย์ ส่วนพระองค์เริ่มโครงการหลวงเมื่อ ปี พ.ศ.2512 (ได้จดทะเบียนเป็นมูลนิธิโครงการหลวง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 ซึ่งเป็นพระบรมราโชบายที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การพัฒนาชาวเขาให้อยู่อาศัยและทำมาหากินเป็นหลักแหล่ง เลิกการทำลายป่าและเลิกการปลูกฝิ่น ความสำเร็จของโครงการหลวง เป็นที่ยอมรับและรู้จักแพร่หลายในนานาประเทศ จนได้รับรางวัลแมกไซไซ (Raymond Magsaysay Award) ในสาขา International Understanding เมื่อ พ.ศ.2531 ดังความตอนท้ายของประกาศ เกียรติคุณว่า “จากการให้ความร่วมมือช่วยเหลือแก่กุลของนานาประเทศและร่วมกันประสานงานโดยหลายหน่วยงานในชาติ โครงการหลวงได้มีส่วนช่วยลดยาเสพติดพิษร้ายแรงของโลกลง และยังช่วยยกระดับความมั่นคงอยู่ดีกินดีแก่ชาวเขาทั้งหลายด้วย” และด้วยความหวังของ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถฯ ได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ผ่านเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เพื่อใช้ประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในระดับหมู่บ้านเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด สมดังพระราชปณิธาน "แม่ของแผ่นดิน" และเสริมสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้านในการเฝ้าระวังยาเสพติดอย่างยั่งยืนและเป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้านที่ได้รับเงินพระราชทานขวัญฤกษ์ 8,000 บาท มาตั้งเป็น “กองทุนแม่ของแผ่นดิน” และเพื่อเป็นการถวายเป็นจรรยภักดีแก่สถาบันพระมหากษัตริย์และเพื่อเป็นการพัฒนาให้กองทุนแม่ของแผ่นดิน เป็นศูนย์รวมจิตใจของคน จึงมีแนวคิดขยายในหมู่บ้าน/ชุมชน ในการทำความดีปกป้องรักษาท้องถิ่นของตัวเองให้รอดพ้นจากภัยอันตรายและสร้างความเข้มแข็ง มุ่งหมายสร้างให้เป็นศูนย์รวมของหมู่บ้าน ทำ

ประโยชน์เพื่อส่วนรวม และเป็นเงื่อนไขกระตุ้นความตื่นตัวของชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งตนเอง มากยิ่งขึ้นและเป็นแบบอย่างของการพัฒนา การพึ่งตนเอง ปัจจุบัน มีหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน จำนวน 20,135 หมู่บ้าน (กองทุน)

จุดมุ่งหมายกองทุนแม่ของแผ่นดิน เพื่อการขยายพลังแห่งความดีของคนในชุมชน/หมู่บ้านให้กว้างขวางมากขึ้น เสริมสร้างกระบวนการในชุมชนทั้งด้านความคิด ความรู้ การแลกเปลี่ยน การรวมกลุ่มและความตื่นตัวเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาสุขภาพจิต เพื่อให้ชุมชนใช้กระบวนการดังกล่าวบรรลุถึงความเข้มแข็งอย่างแท้จริง

หลักปรัชญาแนวคิดกองทุนแม่ของแผ่นดิน 3 ส่วน ประกอบด้วย เงินขวัญถุง พระราชทาน เป็นพระราชทรัพย์ที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้พระราชทานให้กับหมู่บ้านและชุมชน แห่งละ 8,000 บาท เปรียบเสมือนสิ่งทีระลึกถึงแห่ง พระราชปณิธานของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เป็นเงินพระราชทานอันเป็นสัญลักษณ์แห่ง พระมหากรุณาธิคุณ เป็นล้นพ้น จึงถือเป็นเงินศักดิ์สิทธิ์อันหาที่เสมอเหมือนมิได้ จึงเก็บไว้เป็นเงินขวัญถุง ในหมู่บ้าน/ชุมชน โดยไม่มีการใช้จ่าย ทุนศรัทธา เป็นเงินที่ราษฎรในหมู่บ้านและชุมชนที่ได้รับกองทุนแม่ของแผ่นดิน จะร่วมกันบริจาคอย่างต่อเนื่องและรวบรวมขึ้นด้วยพลังความศรัทธา สมทบเข้ากองทุนแม่ของแผ่นดินในแต่ละหมู่บ้าน เป็นการแสดงออกถึงทุนทางสังคมของหมู่บ้าน/ชุมชนที่ต้องการไม่ให้มีปัญหาสุขภาพจิต ในหมู่บ้านอย่างเป็นรูปธรรม ทุนปัญญา เป็นเงินที่ราษฎรในหมู่บ้านและชุมชนดังกล่าว คิดค้นขึ้น ด้วยภูมิปัญญาของตนเองในการระดมทุนเพื่อขยายกองทุน ให้กองทุนมีการองเงยขึ้น จนสามารถนำไปใช้จ่ายเพื่อการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตของหมู่บ้านได้อย่างเพียงพอต่อไป

สถานการณ์ปัจจุบัน การแพร่ระบาดของยาเสพติดในหมู่บ้านบ้านคลองศอก อยู่ในระดับเบาบาง แต่ที่ยังปรากฏ พบว่ามียาเสพติดประเภท พืชกระท่อม โดยมีกลุ่มผู้เสพที่มีอายุระหว่าง 22-70 ปี และ ยาเสพติดประเภทยาบ้า โดยมีกลุ่มผู้เสพที่มีอายุระหว่าง 13-35 ปี และประเภทน้ำดื่มใบกระท่อม อายุระหว่าง 12-33 ปี ซึ่งในรอบปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2559) มีการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการรณรงค์ผ่านกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของหมู่บ้าน และชุมชน และมีผลการจับกุมดำเนินการทางกฎหมาย จำนวน 3 ราย เป็นผู้เสพและขายรายย่อย ไม่มีผู้ค้ารายใหญ่ หรือเป็นที่พักยา ผู้เสพพืชกระท่อม จะใช้บริเวณบ้านพักอาศัยของตนเอง และบ้านพักภายในสวนยางสวนปาล์ม แต่จะไม่มีลักษณะมั่วสุม หรือรวมกลุ่มเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ส่วนผู้เสพประเภทยาบ้า จะมีพฤติกรรมรวมกลุ่มกันประมาณ 3-4 คน ภายในบ้านหรือที่เปลี่ยว เช่น วนาสวนยาง

บ้านคลองสอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่ได้แสดงถึงความจงรักภักดีแก่สถาบันพระมหากษัตริย์ โดยมีการตั้งกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองสอก เพื่อร่วมกันทำความดีปกป้องรักษาท้องถื่นบ้านคลองสอกให้รอดพ้นจากภัยอันตราย และสร้างความเข้มแข็ง กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองสอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2554 โดยการประชาคมคัดเลือกคณะกรรมการขึ้นมา 1 คณะ จำนวน 9 คน โดยมีนายสมเจต เข้มเพชร เป็นประธาน และได้รับเงินพระราชทานจากสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เงินขวัญถุง จำนวน 8,000 บาท และเน้นการอย่างต่อเนื่อง โดยการณรงค์ผ่านกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของหมู่บ้านและชุมชนที่เป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด กิจกรรมประชาคมหมู่บ้าน ออกกฎ ระเบียบ ของหมู่บ้านซึ่งประชาชนให้ความร่วมมือในระดับหนึ่ง การมีส่วนร่วมในการสอดส่องระมัดระวัง เพื่อป้องกันกลุ่มเสี่ยง การจัดชุดรักษาความสงบเรียบร้อยหมู่บ้าน ทำหน้าที่เวรยาม สามารถสร้างความอบอุ่นให้กับประชาชนได้เป็นอย่างดี แต่สถานการณ์ผู้เสพยาังคงมีต่อเนื่องไม่หมดสิ้น เพราะเมื่อหมอดรุ่ม ก็จะมีอีกรุ่นใหม่ขึ้นมาทดแทน แต่จากการประเมินของผู้เกี่ยวข้องพบว่าสามารถบริหารจัดการควบคุมได้การป้องกันกลุ่มเสี่ยงจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถยับยั้ง และลดปริมาณผู้เสพยาใหม่ ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับการสนับสนุนและขับเคลื่อนการดำเนินงานจากกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองสอกสามารถเสริมสร้าง ภูมิคุ้มกันได้ในระดับหนึ่ง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองสอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน การจัดตั้งกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองสอก และสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน บ้านคลองสอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงาน และพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองสอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกำหนดวิธีการกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ในการศึกษา ได้แก่ บ้านคลองสอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาข้อมูลทั่วไปข้อมูลของชุมชน กองทุนแม่ของแผ่นดิน การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติด และการพัฒนากิจกรรมเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

ประชากรเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ประชากรเป้าหมายคือ ประชากรหมู่ที่ 2 บ้านคลองสอก จำนวน 324 ครัวเรือน 753 คน โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการคัดเลือกเฉพาะเจาะจงผู้ที่ให้ข้อมูลได้ตรงตรงมวัตถุประสงค์โดยกำหนดคุณสมบัติที่เป็นสมาชิกกองทุนแม่ของแผ่นดิน คณะกรรมการหมู่บ้านสมาชิกกลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน จำนวน 30 ราย

คำถามสำคัญในการวิจัย

1. บริบทของชุมชน สถานการณ์ การแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน การก่อเกิดกองทุนแม่ของแผ่นดิน หมู่บ้านคลองสอก ตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นอย่างไร

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน ชุมชนได้มีส่วนร่วมอะไรบ้าง ใครมีส่วนร่วมด้านใด มีกิจกรรมสำคัญอย่างไร

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

กองทุนแม่ของแผ่นดิน หมายถึง การใช้กลไกกองทุนแม่ของแผ่นดินหรือความร่วมมือของชุมชนให้เป็นจุดศูนย์รวมจิตใจในการรวมพลังทำความดีของชาวบ้าน ให้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อป้องกันกลุ่มบุคคล กลุ่มเสี่ยง ให้ห่างไกลยาเสพติดแล้วมาทำความดีร่วมกัน แล้วความดีจะเป็นพลังที่เข้มแข็งปัญหาต่าง ๆ ไม่เกิดขึ้นในหมู่บ้านชุมชน ราษฎรอยู่อาศัยมีความสงบร่มเย็น

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทร่วมในกิจกรรมทุกประการตามกำลังความสามารถของสมาชิกไม่ว่าจะเป็น การร่วมคิด การตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ การประเมินผลร่วมกัน และนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานในกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชุมชนได้ทราบถึงบริบทของชุมชน สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดและการกำเนิดของกองทุนแม่ของแผ่นดิน
2. ชุมชนได้เรียนรู้รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม
3. ชุมชนได้พัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อกองทุนแม่ของแผ่นดิน

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านคลองศอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแคว อำเภอลำดวน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Frameworks of The Study) ประกอบด้วยแนวคิดต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวคิดกองทุนแม่ของแผ่นดิน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
3. แนวคิดการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดกองทุนแม่ของแผ่นดิน

กรมการพัฒนาชุมชน (2555, หน้า 1-3) ได้ระบุว่า ความเป็นมา กองทุนแม่ของแผ่นดิน เมื่อปีพุทธศักราช 2545 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จแปรพระราชฐานไปเยี่ยมพสกนิกรในพื้นที่ อำเภอลำดวน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เคยมีปัญหา ยาเสพติด และสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยพลังของประชาชน ตามกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการใช้นโยบายสันติวิธีให้ผู้เคยค้าเคยเสพในหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากผู้ที่เป็น “ภาระ” ให้กลับมาเป็น “พลัง” ในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดให้กับหมู่บ้านของตนเอง โดยที่ภาครัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุน ซึ่งพระองค์ทรงพอพระทัยในการแก้ไขปัญหาคด้วยวิธีนี้อย่างมาก จึงได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้กับเลขานุการ ป.ป.ส. สังกัดกระทรวงยุติธรรมจำนวนหนึ่งเพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดให้กับประชาชน ซึ่งประสบความสำเร็จในหลายพื้นที่ราษฎรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงมีความเห็นร่วมกันว่า พระราชทรัพย์ที่ได้รับพระราชทานนั้น ถือเป็นมงคลสูงสุด เป็นเสมือนพระราชปณิธานของพระองค์ ที่ทรงจะให้มีการป้องกันและแก้ไขปัญหา

เสพติดในหมู่บ้านชุมชน จึงได้เรียกพระราชทรัพย์พระราชทานนี้ว่า “กองทุนแม่ของแผ่นดิน” และเรียกชื่อหมู่บ้าน ชุมชนที่ได้รับกองทุนแม่ของแผ่นดินว่า “หมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน”

กองทุนแม่ของแผ่นดิน มีองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 เรียกว่า เงินขวัญถุงพระราชทาน เป็นพระราชทรัพย์ที่สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถได้พระราชทานให้กับหมู่บ้านและชุมชน โดยสำนักงาน ป.ป.ส. ได้สมทบงบประมาณส่วนหนึ่งนำมาจัดสรรให้กับหมู่บ้าน และชุมชนแห่งละ 8,000 บาท เงินจำนวนนี้เปรียบเสมือนสิ่งทีระลึกถึงแห่งพระราชปณิธานของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เป็นเงินพระราชทานอันเป็นสัญลักษณ์แห่งพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น จึงถือเป็นเงินศักดิ์สิทธิ์อันหาที่เสมอเหมือนมิได้ จึงเก็บไว้เป็นเงินขวัญถุงในหมู่บ้าน ชุมชน โดยไม่มีการใช้จ่าย

ส่วนที่ 2 เรียกว่า ทุนศรัทธา เป็นเงินที่ราษฎรในหมู่บ้านและชุมชนที่ได้รับกองทุนแม่ของแผ่นดินในแต่ละหมู่บ้านจะร่วมกันบริจาคอย่างต่อเนื่องและรวบรวมขึ้นด้วยพลังความศรัทธาสมทบเข้ากองทุนแม่ของแผ่นดิน ในแต่ละหมู่บ้าน เป็นการแสดงออกถึงทุนทางสังคมของหมู่บ้านชุมชน ที่ต้องการไม่ให้มีปัญหาเสพติดในหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ

ส่วนที่ 3 เรียกว่า ทุนปัญญา เป็นเงินที่ราษฎรในหมู่บ้าน ชุมชน ดังกล่าวคิดค้นขึ้นด้วยภูมิปัญญาของตนเอง ในการระดมทุนเพื่อขยายกองทุนให้กองทุนมีการงอกเงยขึ้น จนสามารถนำไปใช้จ่ายเพื่อการแก้ไขปัญหาเสพติดของหมู่บ้านได้อย่างเพียงพอต่อไป

กองทุนแม่ของแผ่นดิน ที่เป็นผลจากการระดมทุนจากทุนศรัทธา และทุนปัญญา ราษฎรในหมู่บ้าน และชุมชนจะนำไปใช้ในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติด รวมทั้งปัญหาอื่น ๆ จนสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนบนวิถีแห่งความพอเพียง ไม่ว่าจะเป็นการ สมทบทุนช่วยเหลือ การบำบัดรักษาของผู้เสพยาเสพติด การส่งเสริมอาชีพ การสนับสนุนกลุ่มเลี้ยงยาเสพติด และกิจกรรมเยาวชน การเฝ้าระวังและรักษาพื้นที่ การสนับสนุนทุนการศึกษาของเยาวชน การส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง การช่วยเหลือความเดือดร้อนต่าง ๆ ในชุมชน รวมถึงการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของชุมชน ฯลฯ จนแทบจะกล่าวได้ว่า กองทุนแม่ของแผ่นดิน คือ กองทุนที่รวมจิตใจของผู้คน เพื่อช่วยเหลือผู้คนที่ทุกข์ยาก นับเป็นทุนเริ่มต้นแห่งความดีงาม

ลักษณะที่แตกต่างจากกองทุนอื่น ๆ

กองทุนแม่ของแผ่นดิน มีลักษณะแตกต่างจากกองทุนอื่น ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้านชุมชน 4 ประการดังนี้

ประการที่ 1 เป็นกองทุนที่มีจุดเริ่มต้นจากสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ จึงเป็นเสมือนกองทุนพระราชทาน

ประการที่ 2 เป็นกองทุนที่กระจายอยู่ตามหมู่บ้าน ชุมชน เท่านั้น ไม่มีกองทุนรวมอยู่ในส่วนกลาง

ประการที่ 3 เป็นกองทุนที่มีขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะในการแก้ไขปัญหาเสพติด รวมถึงปัญหาอื่น ๆ ในหมู่บ้าน ชุมชน เพื่อเป็นกองทุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยไม่มีการให้กู้ยืม และไม่มีดอกเบี้ย

ประการที่ 4 เป็นกองทุนที่คนในหมู่บ้าน ชุมชน ร่วมกันระดมทุน โดยไม่ได้เกิดจากภายนอกเพียงช่องทางเดียว ซึ่งเป็นการทำให้ชุมชนรู้จักพึ่งพาตนเอง เห็นพลังของตนเอง โดยมีวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน ดังนี้

1. เพื่อขยายพลังแห่งความคิดของคนในหมู่บ้าน ชุมชน ให้กว้างขวางขึ้น
2. เพื่อเสริมสร้างกระบวนการในหมู่บ้าน ชุมชน ด้านความคิด ความรู้ การแลกเปลี่ยน การรวมกลุ่มและความตื่นตัว
3. เพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ สนับสนุนให้คนทำดี และเสียสละเพื่อหมู่บ้าน ชุมชน
4. เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพึ่งตนเอง และพึ่งพาซึ่งกันและกัน อย่างยั่งยืน เป็นผลทำให้ปัญหาพื้นฐานของหมู่บ้าน ชุมชน ลดลง
5. เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการแก้ไขปัญหาเสพติดในหมู่บ้าน ชุมชน อย่างยั่งยืน และพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้หมู่บ้าน ชุมชน เพื่อก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนทั้งภายในและระหว่างหมู่บ้าน ชุมชน

จากการศึกษากระบวนการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด สรุปได้ว่าเป็นการใช้กลไกกองทุนแม่ของแผ่นดินหรือความร่วมมือของชุมชนให้เป็นจุดศูนย์รวมจิตใจในการรวมพลังทำความดีของชาวบ้าน ให้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อป้องกันกลุ่มบุคคล กลุ่มเสี่ยง ให้ห่างไกลยาเสพติดแล้วมาทำความดีร่วมกัน แล้วความดีจะเป็นพลังที่เข้มแข็ง ปัญหาต่าง ๆ ไม่เกิดขึ้นในหมู่บ้านชุมชน ราษฎรอยู่อาศัยมีความสงบร่มเย็น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ในเรื่องของการมีส่วนร่วมนั้น ได้มีผู้กล่าวถึงอย่างมาก โดยเฉพาะการดำเนินงานด้านการพัฒนาชนบท การพัฒนาชุมชนและด้านสาธารณสุข ซึ่งมองภาพรวมการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นกลวิธีสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานใด ๆ ในชุมชนประสบผลสำเร็จ โดยมีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้แตกต่างกันไป

ยูพาพร รูปงาม (2545, หน้า 5) ความหมาย ของการมีส่วนร่วม (Participation) คือ เป็นผล มาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของการต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้อง ต้องกัน จะต้องมีการเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคน มารวมกัน ได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่ม หรือในนามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์กร (Organization) ดังนั้น องค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้ บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

การมีส่วนร่วมของประชาชน มีคำในภาษาอังกฤษหลายคำที่ใช้สื่อความหมายทำนอง เดียวกัน ได้แก่ People's Participation, Citizen Involvement, Popular Participation, Grass-Roots Participation เป็นต้น และได้มีนักวิชาการ ได้ให้ความหมายที่แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

เจริญ ภัทสระ (2540, หน้า 1-3) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือการมีส่วน ร่วมของชุมชนว่า หมายถึง ความพร้อมและโอกาสที่ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายประชาชน ยอม รับผิชอบและกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในทฤษฎีที่แตกต่างกันอีก 4 ความหมาย คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการของ ประชาชน ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นผู้ที่อยู่นอกระบบราชการ ได้เพิ่มความสามารถในการ ควบคุมทรัพยากรและสถาบันต่าง ๆ ตามสถานะสังคมที่เป็นอยู่
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถ ของตนเอง ในการจัดการและควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ใน สังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีใน สถานะสมาชิกของสังคม และในการมีส่วนร่วม ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่ง แสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง
3. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับ การดำเนินการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรู้ และความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานของ องค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
4. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาส และได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดแสดงออกซึ่งสิ่งที่เขามีแสดงออกซึ่งที่เขา ต้องการแสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญและแสดงถึงซึ่งวิธีแก้ปัญหา และลงมือปฏิบัติโดยการ ช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553, หน้า 75) ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเส้นทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามผล

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2550, หน้า 183) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุ จุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความมีส่วนร่วมร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

เสรี พงศ์พิศ (2553, หน้า 39) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือการแสดงออกถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของชุมชนในการจัดการชุมชน จัดการชีวิตของตนเอง โดยคำนึงถึงรูปแบบเนื้อหาที่เหมาะสม รวมถึงกระบวนการ

ทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์ (2550, หน้า 58) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกประการตามกำลังความสามารถของสมาชิกไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกัน นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานในกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขนิษฐา กาญจนรังษินันท์ (2547, หน้า 7- 8) ให้ความหมายการมีส่วนร่วม คือ การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคล ในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่ง การมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์ต้องเป็น ไปในรูปที่มีผู้เข้าร่วม มีส่วนกระทำให้เกิดผลของกิจกรรมที่เข้าร่วม มิใช่เป็นผู้ร่วมคิดตัดสินใจหรือผู้รับประโยชน์เท่านั้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมพัฒนา ไม่ใช่กระทำเพียงสั่งประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมตามที่นักพัฒนาคิด หรือจัดทำขึ้นเพราะแท้จริงแล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนต่าง ๆ มีกิจกรรมหรือวิธีดำเนินงานของตนอยู่แล้ว ประชาชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาหมู่บ้านเองได้ การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงหมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจ การกำหนดนโยบายการพัฒนา การพัฒนา อันเป็นกระบวนการขั้นตอนของการวางแผนในการพัฒนาท้องถิ่น ที่เป็นที่อยู่อาศัยในการดำรงชีวิตของตน นอกจากนั้นหลังจากที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์และแผนงานร่วมกันแล้ว ก็ยังมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนงาน โครงการดังกล่าว และยังมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการบริหาร รวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นไปโดยทางอ้อม คือ การมีส่วนร่วมผ่านตัวแทน หรือเป็นไปโดยตรง คือ ได้เข้ามีส่วนร่วมด้วยตนเอง

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์ (2543, หน้า 149-163) ขั้นตอนและระดับของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการหลายสาขาได้พยายามศึกษาจำแนกลักษณะพฤติกรรมการมีส่วนร่วมไว้หลายแบบ โดยใช้เกณฑ์ในการจำแนกแตกต่างกัน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ : ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่สุดที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานจะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน และประสานงาน การให้ความช่วยเหลือด้านแรงงานหรือข้อมูล เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์นั้น จากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล : การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต ก็คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

องค์การสหประชาชาติ (United Nations, 1975, หน้า 4) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่าเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำและเกี่ยวข้องกับมวลชนในระดับต่าง ๆ ดังนี้

1. ในกระบวนการตัดสินใจซึ่งตัดสินใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ทางสังคม และการจัดสรรทรัพยากร
2. ในการกระทำโดยสมัครใจต่อกิจกรรมและโครงการ ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วม โดยเห็นว่า การสร้างการรับรู้ จะทำให้เกิดการยอมรับและการมีส่วนร่วมอย่างเสมอกัน ทศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน การจัดให้มีตัวแทนเพื่อประสานผลประโยชน์ทำให้เกิดความเป็นธรรมและสร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกในการเข้ามามีส่วนร่วม กลไกในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต้องตรงกับความต้องการและการใช้ประโยชน์ การร่วมหาวิธีแก้ไขปัญหาที่ยุ่ยากซับซ้อนต้องให้เป็นที่ยอมรับ การสร้างปฏิสัมพันธ์

ระหว่างกัน ในองค์กรต้องมีการจัดการสื่อสารแบบ 2 ทาง การกำหนดความประสงค์หรือ ความมุ่งหมายในการมีส่วนร่วมเป็นไปเพื่ออะไร การมีความโปร่งใสเพื่อลดการทุจริตและข้อผิดพลาดของการดำเนินงาน การให้เกียรติยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกในองค์กร การเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันและการจัดระบบการประเมินผลด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินกิจกรรมขององค์กร

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม

ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการเข้ามาเป็นส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

อรรถ ก๊กผล (2552, หน้า 19-25) ได้อธิบายถึงปัจจัยดังกล่าวที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมขึ้นอยู่กับ

1. ปัจจัยที่เป็นลักษณะของโครงการ เช่น เป็นโครงการที่ประชาชนต้องการ
2. ปัจจัยที่เป็นลักษณะของชาวบ้านเอง เช่น ความขยันขันแข็ง สามัคคี มีผู้นำดี
3. ปัจจัยที่มาจากทางราชการ เช่น ถือเป็นโครงการสำคัญ มีงบประมาณเหลือเพียงพอ มีเจ้าหน้าที่วิชาการสนับสนุน
4. ปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบ เช่น การคมนาคมสะดวก วัสดุพร้อม เศรษฐกิจของหมู่บ้านไม่ฝืดเคือง

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543, หน้า 208-211) ได้สรุปปัจจัยที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ปัจจัยด้านกลไกของรัฐ โดยรัฐต้องกำหนดนโยบายที่คำนึงถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมท้องถิ่น สนับสนุนกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง รวมทั้งการสร้างช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน โดยระบบติดตามประเมินผล และการให้การสนับสนุนในภายหลัง ก็เป็นสิ่งจำเป็นไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน
2. ปัจจัยด้านประชาชนที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการทำงาน พัฒนากล้าตัดสินใจ ริเริ่มกิจกรรมและรับผลประโยชน์ สมาชิกต้องรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม หรือเป็นผู้นำท้องถิ่น มีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดยการปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก
3. ปัจจัยด้านนักพัฒนาจะต้องรู้จักชุมชน ในทุก ๆ มิติ มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการ การมีส่วนร่วม ต้องค้นหาผู้นำที่มีศักยภาพ รู้จักวิธีการรวมกลุ่มประชาชน เพื่อช่วยหาหนทางแก้ไขปัญหา และสนับสนุนข้อมูลความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อให้สามารถดำเนินงานพัฒนาได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

ปรกรณ์ ปรีชากร (2550, หน้า 70) กล่าวว่า ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง อำนาจบีบบังคับที่เกิดจากคนมีอำนาจที่เหนือกว่า ทำให้เกิดการบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ โดยมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนามี 5 ประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและด้านจิตวิทยาทางสังคม

อรอนงค์ ธรรมกุล (2539, หน้า 21) ได้สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นไว้ด้วยกัน 3 ประการ ได้แก่

1. ด้านความผูกพันเป็นเครือญาติและความผูกพันในชุมชน
2. ด้านการมีภาวะทางเศรษฐกิจ
3. ด้านการสนับสนุนจากองค์กรภายในหมู่บ้าน

วันชัย วัฒนศัพท์ (2543, หน้า 153 -161) การที่คนเราจะพิจารณาว่าตนได้รับผลกระทบและเลือกที่จะมีส่วนร่วม ในโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือไม่นั้น อย่างน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 6 ประการ คือ

1. ความใกล้ชิดปัญหา
2. ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ
3. การเข้าถึงประโยชน์ใช้สอยหรือบริการ
4. ประเด็นทางด้านสังคม/สิ่งแวดล้อม
5. ค่านิยม
6. อำนาจที่ได้รับการมอบหมายตามกฎหมาย

นอกจากนี้ ประชาชนโดยทั่วไปจะเข้ามามีส่วนร่วม ปัจจัยที่เป็นส่วนสำคัญ คือ การให้ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชนทั่วไป ถึงผลที่จะติดตามมาของการมีส่วนร่วมหรือการไม่ทำตามกิจกรรมที่นำเสนอ และต้องแสดงให้เห็นชัดเจน เพื่อให้ประชาชนเห็นช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมได้ ถ้าเขาต้องการที่จะมีส่วนร่วม

เครื่องมือเพื่อการมีส่วนร่วม

มนูญ ปุญญกฤษยากรและคณะ (2550, หน้า 19-20) กล่าวว่า เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถเลือกใช้เครื่องมือของการมีส่วนร่วมเหล่านี้ได้ ตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ซึ่งมีอยู่หลากหลายประเภท ได้แก่

1. ประชาพิจารณ์ (Public hearing) เป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ก่อนการออกกฎ คำสั่งหรือการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร ที่จะมียุทธศาสตร์ต่อสิทธิของบุคคลต่าง ๆ

2. การสอบถามสาธารณะ (Public inquiry) เป็นคำศัพท์ที่ใช้อยู่ในกฎหมายของอังกฤษซึ่งมีการแปลเป็นภาษาไทยที่ต่างต่างกัน เช่น แปลว่า “ การไต่สวนสาธารณะ ” “ การสอบสวนโดยเปิดเผย ” และ “ การรับฟังทางมหาชน ” เป็นต้น ซึ่งหมายถึงมาตรการทางการปกครองที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่จะได้รับกระทบหรือความเสียหายในเรื่องนั้น ๆ ได้แสดงความคิดเห็นหรือโต้แย้ง คำนถานก่อนที่ฝ่ายบริหารจะออกกฎหรือมีคำสั่งในเรื่องนั้น ๆ โดยให้องค์กรหรือบุคคลที่มีความเป็นอิสระเป็นผู้ดำเนินการรับฟังความคิดเห็น

3. การออกเสียงประชามติ (Referendum) เป็นกระบวนการซึ่งพบได้ในการจัดทำกฎหมายที่ขอให้ประชาชนออกเสียงลงคะแนน เพื่อลงมติวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหรือร่างกฎหมายที่สำคัญ ซึ่งในต่างประเทศมีหลายประเทศที่นำระบบนี้ไปใช้ เช่น ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ อิตาลี ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

4. การลงชื่อ (Public registries) หรือลงทะเบียน ตัวอย่างการใช้เครื่องมือนี้ ปรากฏในกฎหมายของประเทศแคนาดาเกี่ยวกับการประเมินผลสิ่งแวดล้อม กำหนดให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญในกฎหมาย ซึ่งเป็นการกำหนดให้มีการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการการประเมินผลสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม โดยมีเครื่องมือหนึ่งที่ใช้คือการลงชื่อเป็นการลงชื่อของประชาชนที่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้เป็นรายงานและข้อมูลที่ใช้ในการประเมินผล

รูปแบบของการมีส่วนร่วม

กรมการพัฒนาชุมชน (2550, หน้า 23-25) การที่ประชาชนภายในพื้นที่มีการรวมกลุ่มในรูปของประชาคมหรือชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่สนับสนุน ความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา ซึ่งการแก้ปัญหานั้นจำเป็นต้องมีความร่วมมือทำพร้อม ๆ กันในทุกระดับ ต้องระดมทุกองค์ประกอบในสังคม โดยเฉพาะชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเป็นชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไป สามารถสรุปได้เป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการ แจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการ โครงการรับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็น และตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้น ได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้น ซึ่งมีหลายรูปแบบ ได้แก่

3.1 การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) โดยจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบ จากโครงการ โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วม เพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึง ลักษณะโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและตอบข้อซักถาม

3.2 การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นจะต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายและให้ความเห็นต่อโครงการ ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

3.3 การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน

4. การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่ ลักษณะที่สำคัญของการมีส่วนร่วมว่าเป็นเรื่องของกระบวนการ ซึ่งได้สรุปถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมได้ 4 ขั้นตอนหลัก ๆ ดังนี้

4.1 มีส่วนร่วมในการคิด ศึกษา และค้นคว้า หาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ตลอดจนความต้องการของชุมชน

4.2 มีส่วนร่วมในการวางนโยบาย หรือแผนงาน โครงการงาน หรือ กิจกรรม เพื่อลดและแก้ไขปัญหา

4.3 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารทรัพยากร อย่างมีประสิทธิภาพและปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย

4.4 มีส่วนร่วมในการควบคุม ติดตาม และประเมินผลการทำงาน

การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจำเป็นต้องใช้วิธีการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมในการนำพาข่าวสารจากหน่วยงานภาครัฐบาลหรือเอกชน ไปสู่ประชาชนผู้เป็น

เป้าหมาย สิ่งสำคัญในการกระตุ้นและสร้าง แรงจูงใจให้ประชาชนหรือชุมชน ได้รับความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลที่ต้องการสื่อสารนั้น ต้องอาศัย กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะ ถือว่าเป็นส่วนร่วมช่วยให้กระบวนการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์ หรือ แลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่าง สมาชิกในสังคมเป็นไปโดยสะดวกขึ้น กล่าวคือ ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนาชุมชน ให้มีความเข้มแข็งเพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนสู่การแก้ไขปัญหาของ สังคม และประเทศชาติได้

เทคนิคกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม

อรรถัย กักผล (2552, หน้า 99-101) กระบวนการมีส่วนร่วมนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งใน การที่จะทำให้เกิดหรือไม่เกิด หรือลดความขัดแย้ง ความเป็นจริงแล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชน และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งมีหลักการและเครื่องมือเหมือนกัน คือ ถ้ามีการมีส่วนร่วมดี ความ ขัดแย้งก็ไม่เกิดขึ้น ถ้ามีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วก็ต้องใช้การมีส่วนร่วมเข้าไปแก้ปัญหา เครื่องมือ สำคัญที่ใช้คือ การสื่อสารที่ประกอบด้วย ทั้งการพูด การฟังและภาษาท่าทางที่มีส่วนร่วมต่อการ สร้างความสัมพันธ์ ความไว้วางใจหรือความขัดแย้ง ผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงทางออกของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ไม่ได้หมายความว่า จะทำให้โครงการนั้นเกิดได้ หรือไม่ได้ เพราะไม่ใช่กระบวนการพยายามหว่านล้อม (Lobby) หรือใช้การกดดัน (Assertiveness) หรือค้ำถืดกลยุทธ์ (Tactic) เพื่อหลอกลวงให้ประชาชนเชื่อและยอมตาม ผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วม หรือผลลัพธ์ของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง คือ การที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม ตลอด กระบวนการตั้งแต่ตระหนักถึงปัญหา ร่วมกันคิดผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ติดตาม การดำเนินงาน และประเมินผลเพื่อปรับปรุง โครงการจะทำได้หรือไม่ได้ อยู่ที่ความเหมาะสมของ โครงการนั้น ๆ ว่าก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนโดยส่วนรวมและประเทศชาติหรือไม่ ประชาชนส่วนน้อยที่ได้รับผลกระทบ ได้มีสิทธิ์มีเสียง และได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมและพึง พอใจ โดยผลสุดท้ายเป็นในลักษณะ ชนะ - ชนะ (Win - Win) ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วม นั้น แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามระดับการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม คือ

1. ระดับการให้ข้อมูล/รับข้อมูล เป็นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและรับรู้ข่าวสาร แต่เป็น ระดับที่สำคัญเพราะเป็นการเริ่มต้นที่ส่วนราชการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งจะ นำไปสู่กระบวนการอื่น ๆ ต่อไป ตัวอย่างเช่น การปิดประกาศแจ้งให้ประชาชนรับทราบข้อมูลว่ารัฐ กำลังจะดำเนินการเรื่องอะไร แต่กระบวนการตัดสินใจ ยังคงเป็นอำนาจของภาครัฐ

2. ระดับการศึกษาหารือ เป็นการรับฟังความคิดเห็น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดง ความคิดเห็น บอกข้อปัญหา และข้อเสนอแนะต่าง ๆ กับส่วนราชการ ตัวอย่างเช่น การจัดประชุม รับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนร่วมได้เสีย กรณีโครงการที่ต้องประเมินผลกระทบ

สิ่งแวดล้อม ตามประกาศของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเห็นจากประชาชน ก็เป็นเพียงข้อมูลส่วนหนึ่งสำหรับประกอบการตัดสินใจของภาครัฐในการทำโครงการ แต่อำนาจการตัดสินใจก็ยังคงเป็นของภาครัฐ

3. ระดับการเข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในกระบวนการกำหนดนโยบายการวางแผนงาน/โครงการมีส่วนร่วมในระดับนี้อาจดำเนินการในรู้แบบคณะกรรมการที่มีตัวแทนภาครัฐ ภาคประชาชน และผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อร่วมกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา และนำไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นวิธีการที่ถูกกำหนดขึ้นผ่านคณะกรรมการดังกล่าว และเป็นที่ยอมรับจากทุกภาคส่วน

ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนนั้นมีผู้ศึกษาไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งมีเหตุผลแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ ดังนี้

ปัญหาในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของการพัฒนาชุมชนของประชาชนมีสาเหตุอยู่ด้วยกันหลายประการ รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2551, หน้า 13) สรุปไว้ดังนี้

1. เกิดจากตัวของประชาชนเอง ข้อจำกัดในกรณีนี้เกิดขึ้นด้วยความเคยชินของตัวประชาชนซึ่งมักจะเป็นผู้รับบริการอยู่เสมอทั้งในรูปของการได้รับคำตอบแทนหรือยึดเย็ดให้บริการประชาชนเองเลยมีค่านิยมและทัศนคติว่ารัฐบาลจะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลืออยู่เสมอทำให้พวกเขาเหล่านั้น เกิดความรู้สึกแบบการพึ่งพาอยู่ตลอดเวลา จะเห็นได้ว่าบ่อยครั้งที่เดิยวที่โครงการพัฒนาของรัฐบาลซึ่งได้พยายามเข้าไปพัฒนาชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยเน้นในปรัชญาของการช่วยเหลือตัวเอง แต่กิจกรรมของโครงการเหล่านั้นมักจะออกมาในรูปของการกระทำเพื่อประชาชนมิใช่กระทำร่วมกับประชาชน

2. เกิดจากองค์กร เจ้าหน้าที่และระบบราชการ ซึ่งปฏิบัติกันอยู่ทุกวัน นับได้ว่าเป็นข้อจำกัดที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนลดน้อยถอยลง กล่าวคือ นโยบายการพัฒนาในระบบราชการไทย มักมีการสั่งการมาจากเบื้องบน จึงเป็นการยากที่เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนา จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ทางด้านตัวเจ้าหน้าที่หรือบุคลากร ยึดระบบการให้คุณโทษ ซึ่งถือความพอใจของผู้บังคับบัญชาและกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นหลัก โดยมิได้คำนึงถึงความต้องการของประชาชน ความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่ผู้น้อย ประชาชนในชนบทนั้นโดยมากแล้ว มักจะถือว่า ข้าราชการหรือนักพัฒนาต่าง ๆ เป็นผู้มีความรู้ มีอำนาจหรือหน้าที่เป็นเจ้านายของประชาชน ทำให้เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนามีแนวโน้มที่คิดว่าตนเองมีคุณภาพสูงกว่าชาวบ้าน ดังนั้นนักพัฒนามักจะแสดงตนเป็นผู้นำและดำเนินการเองทุกอย่าง

พัชรี สิริโรตส และคณะ (2551, หน้า 276) ได้กล่าวว่า เจ้าหน้าที่และระบบราชการเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ด้าน คือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับตัวชาวชนบทเองถึงความเป็นปัจเจกบุคคล นอกจากนั้นชาวชนบทยังอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ หรือพึ่งบุคคลภายนอกจนเกินไป คุณลักษณะของตนเองเชื่อผู้นำที่อุปถัมภ์ตนเองได้

2. ปัญหาเกี่ยวกับตนเองของเจ้าหน้าที่และระบบราชการ ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนมีลักษณะดังนี้

2.1 นโยบายรัฐมักมาจากเบื้องบน

2.2 การจัดสรรงบประมาณทำมาจากส่วนกลาง คำเนิ่งถึงเฉพาะกิจกรรมที่ส่วนกลางกำหนด

2.3 ระบบราชการและเจ้าหน้าที่ระดับต่างขาดการประสานงาน และรับปฏิบัติเฉพาะนโยบายหลักของหน่วยงาน

2.4 มีความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่ผู้น้อย มักจะเชื่อว่าตนเองมีฐานะสูงกว่าชาวชนบท

2.5 เจ้าหน้าที่ราชการชอบทำงานสำนักงาน

2.6 ระบบราชการใช้การทำให้คุณให้โทษทำตัวให้พอใจแก่ผู้บังคับบัญชา มิได้ปฏิบัติงานเพื่อชาวชนบทอย่างแท้จริง

2.7 บุคคลภายนอกหรือผู้เกี่ยวข้อง ไม่ต้องการให้ชาวบ้านเข้าร่วมในการพัฒนา

แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

โกวิทย์ พวงงาม (2550, หน้า 11) ได้กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าสามารถทำได้หลายวิธี และหากพิจารณาในรายละเอียดพบว่า กระบวนการที่ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ด้วย ซึ่งวิธีที่สำคัญมี ดังต่อไปนี้

1. การเข้าร่วมประชุมอภิปราย เป็นการเข้าร่วมถกเถียงปัญหาหรือเนื้อหาสาระของแผนงานหรือโครงการพัฒนาเพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชน

2. การถกเถียง เป็นการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้ทราบถึงผลดี ผลเสียในกรณีต่าง ๆ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นที่มีผลกระทบ ทั้งทางบวกและทางลบต่อความเป็นอยู่ของเขา

3. การให้คำปรึกษาแนะนำ ประชาชนต้องเข้าร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารโครงการเพื่อให้ความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนที่ถูกผลกระทบ เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และร่วมในการตัดสินใจและการวางแผนด้วย

4. การสำรวจ เป็นวิธีการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

5. การประสานงานร่วม เป็นกรรมวิธีที่ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนของกลุ่มเข้าไปเป็นแกนนำในการจัดการหรือบริหาร

6. การจัดการทัศนศึกษา เป็นการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริง ณ จุด ดำเนินการ ก่อนให้มีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง

7. การสัมภาษณ์หรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำ รวมทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น

8. การไต่สวนสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นต่อ นโยบาย/กฎ/ระเบียบในประเด็นต่างๆที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม

9. การสาริต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึงและชัดเจนอันจะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วม

10. การรายงานผล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทบทวนและสะท้อนผลการตัดสินใจต่อโครงการอีกครั้งหนึ่งหากมีการเปลี่ยนแปลงจะได้แก้ไขได้ทันเวลาที่

ปัจจัยที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการพัฒนา

1. ปัจจัยด้านบุคคล บุคคลที่จะทำงานพัฒนา เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชนต้องสร้างเงื่อนไขของบทบาทของตนให้พร้อมที่จะเข้าไปทำงานและให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยต้องมีเจตคติและจิตสำนึกต่อประชาชนอย่างเหมาะสม เช่นการยอมรับศักดิ์ศรีของประชาชนเท่าเทียมกับตน การมีความเชื่อและเคารพในตัวประชาชน การพร้อมที่จะเรียนรู้จากประชาชน และให้โอกาสประชาชนในการแสดงความคิดเห็น และร่วมกิจกรรมการพัฒนาและการส่งเสริมให้เหมาะสม ในขณะที่เดียวกันควรให้โอกาสผู้นำชุมชน รวมไปถึงบุคคลที่มีความคิดริเริ่มในการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้มีบทบาทในการพัฒนาอย่างเต็มความสามารถ

2. ปัจจัยด้านการบริการ เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามระเบียบราชการหรือองค์การพัฒนาเอกชน ควรนำมาใช้ให้มีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติพอสมควร เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ค่อข้างเป็นอิสระ และไม่ผูกพันกับระเบียบราชการมากเกินไป

3. ปัจจัยด้านโครงสร้างชุมชน ได้แก่เป็นลักษณะความสัมพันธ์ของชุมชนที่มีความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นลักษณะปฐมภูมิ คือ เป็นแบบรู้จักเป็นญาติพี่น้อง การมีส่วนร่วมจะดีกว่าชุมชนที่มีประชากรจากหลายแหล่งและต่างวัฒนธรรมมาอยู่ด้วยกัน ซึ่งถือว่าเป็นแบบทุติยภูมิด้วยลักษณะดังนี้

3.1 โครงสร้างของประชากร ชุมชนที่มีประชากรวัยแรงงานมาก การมีส่วนร่วมก็จะมียิ่งกว่าโครงสร้างชุมชนที่วัยแรงงานย้ายออกไปทำงานที่อื่น

3.2 วัฒนธรรมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม เช่น การที่คนในชุมชนมีความเห็นอกเห็นใจกันและเห็นความสำคัญของการช่วยเหลือผู้อื่น อันจะทำให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมมากกว่าชุมชนที่ต่างคนต่างอยู่

3.3 ค่านิยมของชุมชน เช่น ค่านิยมการนับถือผู้นำอาวุโส หรือผู้นำชุมชน ทำให้ผู้นำชุมชนเป็นแกนนำที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้

3.4 คุณภาพของประชากร ในชุมชนที่ประชากรมีคุณภาพดี เช่น ฐานะ รายได้ดี การศึกษาดี มีทัศนคติที่ดี เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความตื่นตัวในการพึ่งตนเอง จะเอื้ออำนวยให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมของชุมชนมากกว่า

3.5 โครงสร้างของอำนาจ หมายถึงบุคคลหรือกลุ่มที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจของกลุ่มคนในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน ซึ่งโดยมากมักมีฐานะดี มีความรู้ และประสบการณ์มากกว่าคนอื่น ถ้าผู้นำเห็นประโยชน์ในการมีส่วนร่วม ก็จะเป็นแกนนำในการมีส่วนร่วมของประชาชน

สรุป จากความเห็นของนักวิชาการหลายท่าน ผู้วิจัยได้สรุปแนวความคิดการมีส่วนร่วมได้ว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทร่วมในกิจกรรมทุกประการตามกำลังความสามารถของสมาชิกไม่ว่าจะเป็น การร่วมคิด การตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ การประเมินผลร่วมกัน และนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานในกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. แนวคิดการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.)

สำนักงาน ปปส.กระทรวงยุติธรรม (2552) การป้องกันยาเสพติด หมายถึง การให้การศึกษ่า ข่าวสาร ความรู้ และข้อมูลในเรื่องคุณภาพ ชีวิตยาและยาเสพติด ตลอดจนการป้องกันตนเอง ครอบครัว และชุมชน ให้รอดพ้นจากยาเสพติด ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้ประชาชนไม่ใช้ยาเสพติด ถึงแม้จะประสบปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งการปรับปรุงสภาพแวดล้อมใกล้ตัวที่มีส่วนผลักดันให้ใช้ยาเสพติดควบคู่กันไปด้วย

สถานการณ์ยาเสพติด ด้านตัวยาเสพติด (Supply)

ในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุกร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านในการแก้ไขปัญหาเสพติดในภูมิภาคสามเหลี่ยมทองคำ 6 ประเทศ ได้แก่ จีน พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนามและประเทศไทย ตามแผนปฏิบัติการแม่น้ำโขงปลอดภัย พ.ศ. 2559-2561 ส่งผลนำไปสู่การทำลายแหล่งผลิตจับกุมสกัดกั้นยาเสพติด สารเคมี ในประเทศเพื่อนบ้านได้เป็นจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีการลักลอบผลิตยาเสพติด และการลักลอบนำเข้าเคมีภัณฑ์และสารตั้งต้นจากต่างประเทศเข้าสู่พื้นที่ในภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้จากผลการจับกุมของทางการ

ด้านการใช้ยาเสพติด (Demand)

ประเทศไทยยังคงประสบปัญหาสำคัญ คือ ปัญหาการเสพติดและการใช้ยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการที่ยังไม่มีมาตรฐานระบบการป้องกันและควบคุมที่ดี การแพร่ระบาดในหมู่บ้านชุมชน ซึ่งนำมาสู่ปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนทั่วไป จะเห็นได้จาก

1. ผลการบำบัดรักษาในปีที่ผ่านมา ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาทุกระบบ รวม 177,731 คน ซึ่งผู้เข้ารับการบำบัดรักษามีแนวโน้มลดลง ส่วนใหญ่ยังคงเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน อายุ 15-24 ปี แต่ก็จะมีสัดส่วนที่ลดลงอยู่ที่ร้อยละ 41.5 (จากเดิมร้อยละ 42.3)

2. ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน แม้ว่าประชาชนจะพึงพอใจต่อการแก้ไขปัญหา **การพัฒนาโยบายยาเสพติด**

คณะรัฐมนตรี คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) และศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ (ศอ.ปส.) พัฒนารับเปลี่ยนนโยบายยาเสพติดในหลายประเด็นซึ่งจะต้องเตรียมการและดำเนินการรองรับ ดังนี้

1. การปรับกฎหมายยาเสพติด คณะรัฐมนตรี มีมติเมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2559 ให้ความเห็นชอบ ร่างพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2559 นำกฎหมายยาเสพติด 7 ฉบับมาจัดทำเป็นประมวลกฎหมายยาเสพติด ซึ่งขณะนี้ อยู่ในการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา ประมวลกฎหมายยาเสพติดถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มกฎหมายที่ต้องเสนอเข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) และมีผลบังคับใช้ในสมัยรัฐบาลปัจจุบัน

2. การวางระบบการแก้ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ (จังหวัด/กรุงเทพมหานคร อำเภอ/เขต) ที่ประชุมศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ มีมติเมื่อวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2559 เห็นชอบแผนประชารัฐร่วมใจ สร้างหมู่บ้าน/ชุมชนมั่นคงปลอดภัยยาเสพติด พ.ศ. 2559 - 2560 โดยให้ถือเป็นหัวใจสำคัญในการแก้ไขปัญหาเสพติดในระดับพื้นที่ โดยบูรณาการงานในทุกมาตรการของกระทรวง กรม และหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะลงในระดับพื้นที่ อีกทั้งบูรณาการในมิติ

พื้นที่ (จังหวัด/กรุงเทพมหานคร อำเภอ/เขต) ลงถึงหมู่บ้านชุมชน ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อการสร้างความเข้มแข็งในหมู่บ้านชุมชนทั่วประเทศและสามารถควบคุมดูแลปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่มติดิคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2559 ได้ให้ความเห็นชอบโครงการเพื่อการปฏิรูปในระยะที่ 1 กระทรวงยุติธรรม (พ.ศ.2559-พ.ศ. 2560) แผนประชารัฐร่วมใจสร้างหมู่บ้าน/ชุมชนมั่นคงปลอดภัยยาเสพติด พ.ศ.2559-2560 ซึ่งจะบูรณาการและขับเคลื่อนไปพร้อมกับภารกิจของกระทรวงยุติธรรม โดยเฉพาะศูนย์ยุติธรรมชุมชนซึ่งจะลงสู่พื้นที่

กรอบทิศทางแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ปี พ.ศ. 2560

จุดมุ่งหมาย ลดปริมาณผู้เข้าสู่อการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและนำคนออกจากวงจรการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้เห็นอย่างชัดเจน จนไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมและประชาชน กรอบทิศทาง แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558-2562 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2558

1. ให้ความเห็นชอบแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2550-2562 เพื่อใช้เป็นกรอบทิศทางการดำเนินงาน เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ ประสานการปฏิบัติ จัดสรรทรัพยากร และติดตามประเมินผลของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. ให้สำนักงาน ป.ป.ส. ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดประจำปีให้สอดคล้องรองรับกับแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558-2562 ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 เป็นต้นไป
3. ให้กระทรวงยุติธรรมบูรณาการการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558-2562 ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และให้จัดทำตารางแสดงแผนการดำเนินการในความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานเสนอนายกรัฐมนตรีทราบต่อไปด้วย
4. มอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรี (พลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ) กำกับดูแลให้กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และหน่วยงานด้านความมั่นคงต่าง ๆ ให้ความสำคัญในเรื่องการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพิเศษด้วย

แผนประสานสอดคล้องการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

คณะรัฐมนตรี มีมติเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2558 เห็นชอบแผนประสานสอดคล้องการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เพื่อให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบบทบาทภารกิจของหน่วยงาน การประสานงานระหว่างหน่วยงานในแต่ละกิจกรรมและห้วงระยะเวลา รวมทั้งเป็นเครื่องมือของฝ่ายนโยบายและฝ่ายบริหารในการอำนวยความสะดวก เร่งรัด กำกับติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ มาตรการ/แนวทางที่กำหนด

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยเรื่อง ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก ได้มีนักวิจัยหลายท่านค้นคว้าการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ดังนี้

สิงห์ ปานะชา (2555, หน้า 96) ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพปัญหาของเส้นทางลำเลียงและลักลอบค้ายาเสพติดในเขตพื้นที่ชายแดน ไทย-พม่า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี และ ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบล และ ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ประชากรที่เป็นผู้บริหารและสมาชิกขององค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 90 คน และ ประชาชน จำนวน 380 คน จำนวน 4 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลสวนผึ้ง ตำบลป่าห้วย ตำบลท่าเคยและตำบลตะนาวศรี

ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาของเส้นทางลำเลียงและลักลอบค้ายาเสพติดในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ไม่ปรากฏว่ามีการลำเลียงและลักลอบค้ายาเสพติดจากประเทศพม่าเข้าสู่ประเทศไทยในบริเวณแถบนี้ และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบล ในภาพรวมมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยตัวชี้วัดที่ได้รับคะแนนมากที่สุดคือ การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน และพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ได้แก่ วัฒนธรรมองค์กร โครงสร้างองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กร สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรและปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่วนปัจจัยที่ไม่ส่งผลหรือไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ได้แก่ นโยบายขององค์กรและการบริหารองค์กร

อับดุลคอเล็ด เจะแต (2557, หน้า 61) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะสวาด ตำบลไพรวัน อำเภอดากใบจังหวัดนราธิวาส” โดยศึกษา กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ และตัวแทนครัวเรือนจำนวน 565 คน เป็นชาย 268 คน เป็นผู้หญิง 297 คน เฉลี่ยครัวเรือนละ 3-4 คน โดยมีวัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน ปัจจัยภายในและภายนอกชุมชนที่ส่งผลต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนให้ประสบผลสำเร็จและเพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ลำดับขั้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนา กิจกรรมในชุมชน ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลจากการนากระบวนการดังกล่าวมาใช้ในการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนเกิดขึ้นในช่วงที่ชุมชนกำลังประสบกับปัญหา ส่งผลให้การดำเนินงานของคณะทำงานที่เกิดจากการรวมตัวของแกนนำในชุมชนสามารถดำเนินงานได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตามการสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนในชุมชนต่อกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น ได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้น จะต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะการสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยการใช้ศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเป็นเครื่องมือไปสู่การขับเคลื่อนกิจกรรมอื่น ๆ ให้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม

อัมพร ภูแก้ว (2556, หน้า 81) ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่เทศบาลตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี โดยการศึกษา กลุ่มเป้าหมายราษฎรในตำบล ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี จำนวน 373 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่เทศบาลตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี และเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่เทศบาลตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่เทศบาลตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เพื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตามลำดับ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยมีส่วนร่วมเป็นอันดับสุดท้าย อยู่ในระดับน้อย ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่เทศบาลตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

พระอุทิศ อาสภจิตฺโต (2556, หน้า 75) ทำการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด : กรณีศึกษา ศูนย์บำบัดยาเสพติด วัดศรีทรงธรรม จังหวัดอุดรธานี (การพัฒนาสังคม) มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ของศูนย์บำบัดยาเสพติด วัดศรีทรงธรรม จังหวัดอุดรธานี เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต ของศูนย์บำบัดยาเสพติด วัดศรีทรงธรรม จังหวัดอุดรธานี และ เพื่อทราบปัญหา อุปสรรค การมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต ต่อ ศูนย์บำบัดยาเสพติด วัดศรีทรงธรรม จังหวัดอุดรธานี ประชากร ได้แก่ ประชาชนในชุมชนของศูนย์บำบัดยาเสพติด วัดศรีทรงธรรม อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี จำนวน 217 คน

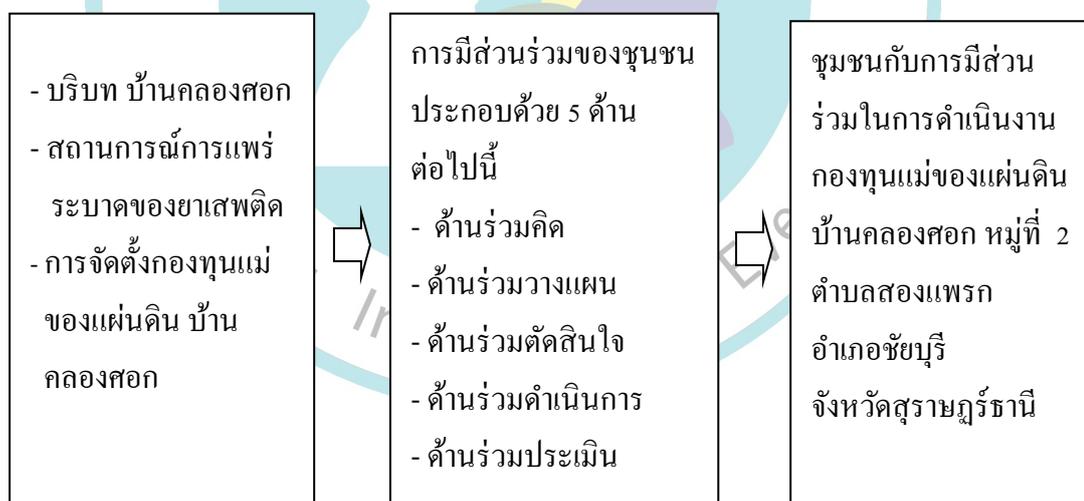
ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต ของศูนย์บำบัดยาเสพติด วัดศรีทรงธรรม จังหวัดอุดรธานี พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล การมีส่วนร่วมด้านการสนับสนุน การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ อยู่ในระดับมาก ส่วนการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน และการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตแตกต่างกัน และปัญหาอุปสรรค และแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต ศูนย์บำบัดยาเสพติด วัดศรีทรงธรรม จังหวัดอุดรธานี พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนน้อย อยู่ในช่วงสูงวัย ขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่ให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตของชุมชน เพราะคิดว่าเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์บำบัดยาเสพติด และขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง ขาดการสนับสนุนจากองค์กรส่วนปกครองท้องถิ่น

สิริพัฒน์ ลากจิตร (2550, หน้า ก) ทำการศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ประชากรที่ใช้ศึกษาประกอบด้วย ประชาชนข้าราชการส่วนท้องถิ่น ข้าราชการการเมือง จำนวน 861 คน และสัมภาษณ์จำนวน 45 คน

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านชุมชน และปัจจัยด้านองค์การ (อบต.) มีความสัมพันธ์และมีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงาน อบต. ซึ่งหากระดับการมีส่วนร่วมกิจกรรมใดสูงก็จะพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของกิจกรรมอื่นสูงตามกันด้วย การมีส่วนร่วมส่วนใหญ่เป็นเพียงการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ในขณะที่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิง นโยบายและการตรวจสอบการดำเนินงานของ อบต. อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ส่วนปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้ประชาชนตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมงานกับ อบต. พบว่าผลการศึกษาปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ การเป็นหน้าที่ของประชาชน อาสาสมัครด้วยใจ มีความรู้ความสามารถ กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน มีทักษะและประสบการณ์ เป็นประโยชน์กับตัวเองและชุมชน ส่วนปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาส

ให้มีส่วนร่วม เลือกลงให้เป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคี และมีกลุ่มต่าง ๆ ที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม ส่วนปัจจัยด้านองค์การ ได้แก่ อบต.ดำเนินงานเป็นไปตามกฎระเบียบ เอาใจใส่ กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประชาพิจารณ์ประชาคมหมู่บ้าน สำหรับตัวแบบการตัดสินใจ พบว่าทั้ง 3 กลุ่มมีการตัดสินใจแบบมีเหตุผล มีระดับความถี่มากที่สุด รองลงมา คือ การตัดสินใจแบบผสม การตัดสินใจแบบกลุ่ม ตัวแบบผู้นำ ตัวแบบสถาบัน ตัวแบบค่อยเป็นค่อยไป และท้ายสุดเป็นตัวแบบถึงขยะ สาเหตุที่คนตัดสินใจไม่เข้ามีส่วนร่วมเป็นปัจจัยด้านบุคคล คือ ในเรื่องการศึกษา ความรู้ทักษะประสบการณ์ ความคิดหรืออุปม (Stigmatizations) ของประชาชนที่คิดว่าตัวเองไม่สำคัญ ไม่ใช่หน้าที่ ไม่มีเวลา ขาดโอกาสการประกอบอาชีพ ส่วนปัจจัยด้านชุมชน เป็นปัญหาที่ชุมชนขาดความสามัคคี มีความขัดแย้งกัน ส่วนปัจจัยด้านองค์การ เป็นปัญหาความโปร่งใสและความเป็นธรรมาภิบาลของ อบต. เมื่อวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) พบว่า การมีส่วนร่วมมีปัจจัยสำคัญ คือ ความมีหน้าตาสังคม จิตสาธารณะ

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดความตระหนัก และเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนกิจกรรมการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินให้มีความเข้มแข็งต่อไป โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

รูปแบบในการวิจัย

การวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากรเป้าหมายวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ประชากรเป้าหมายโดยมีราษฎรจำนวน 753 คน จำนวน 324 ครัวเรือน โดยคัดเลือกเฉพาะเจาะจงคุณสมบัติที่เป็น คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน สมาชิกกองทุนแม่ของแผ่นดิน คณะกรรมการหมู่บ้าน กรรมการกลุ่มองค์กรของหมู่บ้าน และประชาชนทั่วไปในหมู่บ้าน จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ใช้แบบสัมภาษณ์ คำถามประกอบการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม โดยทำการสนทนากลุ่มกับ คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน ผู้นำกลุ่มองค์กร สมาชิกกองทุนแม่ของแผ่นดิน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนทั่วไปในหมู่บ้าน จำนวน 30 ราย

2. เครื่องมือช่วยจำ ได้แก่ กระดาษฟลิปชาร์ต สมุดบันทึก ทะเบียนผู้นำกลุ่ม
3. อุปกรณ์อื่น ๆ เช่น เครื่องบันทึกเสียง ใช้บันทึกข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์, กล้องถ่ายรูปใช้ในการบันทึกภาพกิจกรรมในการทำกิจกรรม, กระดาษใช้ในการบันทึกข้อมูลระหว่างการทำกิจกรรม
4. นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาความ (Descriptive Research)
5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) และวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) สรุปความตามประเด็น

5.1 ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Study) เป็นการศึกษาค้นคว้าแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากหนังสือ รายงานวิจัย และเอกสารบทความต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษา รวมถึงข้อมูลของชุมชนบ้านคลองศอก ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมา สภาพการณ์ สภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าเป็นข้อมูลพื้นฐาน เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ศึกษา

5.2 ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study) ได้แก่

5.2.1 การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participatory observation) โดยดำเนินการควบคุมไปกับการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ขององค์กรที่มีอยู่ในชุมชน โดยเฉพาะการทำประชาคมหมู่บ้าน รวมถึงเข้าร่วมประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อที่จะเข้าใจลักษณะธรรมชาติของการรวมกลุ่ม และความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ

5.2.2 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เป็นแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ (interview) เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) โดยผู้วิจัยได้ตั้งคำถามในประเด็นต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์และบริบทชุมชน

ตอนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมและวิธีการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ตอนที่ 3 ข้อมูลกิจกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน

ตอนที่ 4 ข้อมูลการดำเนินกิจกรรมที่แก้ไขปัญหาหยาเสพติดโดยกระบวนการแนวทางการกองทุนแม่ของแผ่นดิน

5.2.3 การสนทนากลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้พฤติกรรมกรรมการเข้ามามีส่วนร่วม และกิจกรรมในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน รวมทั้งข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่าง คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน สมาชิกกองทุนแม่ของแผ่นดิน คณะกรรมการหมู่บ้าน กรรมการกลุ่ม องค์กรของหมู่บ้าน และประชาชนทั่วไปในหมู่บ้าน

5.2.4 แบบจัดบันทึกภาคสนาม เพื่อใช้ในการจรรยาละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

สถานที่ในการวิจัย

สถานที่วิจัยคือ กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองสอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย 8 เดือน ตั้งแต่เดือน กันยายน พ.ศ. 2560 ถึง เมษายน พ.ศ. 2561

ปฏิทินการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 3.1 ปฏิทินการปฏิบัติงาน

กิจกรรม	ก.ย	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ย	เม.ย
เสนอโครงร่าง	/							
ศึกษาวรรณกรรม		/	/	/				
เก็บข้อมูล					/			
วิเคราะห์เนื้อหา						/		
เขียนรายงานการวิจัย							/	
ปรับปรุงแก้ไข							/	/

การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาความ (Descriptive Research) โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน การจัดตั้งกองทุนแม่ของแผ่นดินและสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชนบ้านคลองสอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านคลองสอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

บริบทชุมชนบ้านคลองสอก

ข้อมูลทั่วไปด้านพื้นที่และประชากรบ้านคลองสอก หมู่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ลักษณะกายภาพ บริบทชุมชนบ้านคลองสอก

ที่ตั้ง ตั้งอยู่พิกัดที่ ภูมิศาสตร์: $8^{\circ}30'0.57''N$ $99^{\circ}5'26.64''E$ / $8.5001583^{\circ}N$ $99.0907333^{\circ}E$ ถนนทางหลวงชนบทสายคลองสอก คลองพัง หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี รูปร่าง ลักษณะหมู่บ้านมีลักษณะเป็นคล้ายดวงจันทร์เสี้ยว ขนาดพื้นที่ 11.16 ตารางกิโลเมตร หรือ 7,928 ไร่ อาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือติด หมู่ตำบลไทรซิง อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทิศตะวันออกติด หมู่ 1 บ้านโตรม ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทิศตะวันตก ติดกับ หมู่ 2 บ้านปลายสอก ตำบลคลองน้อย อำเภอชัยบุรี

จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทิศใต้ ติดกับ หมู่ 3 บ้านทางข้าม ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ลักษณะภูมิประเทศ

เป็นที่ราบและลาดเอียง เนื่องจากมีลำคลอง ไหลผ่านกลางพื้นที่ ซึ่งมี ลักษณะ 3 ลักษณะ ดังนี้

ด้านตะวันตกจะเป็นที่สูงและลาดเอียงมาทางทิศตะวันออก

ด้านเหนือจะเป็นที่ราบลุ่ม มีลำห้วยเล็ก ๆ เป็นลำห้วยสาขา

ด้านใต้ จะมีลักษณะเนิน (ควน) และลาดเท มาทางเหนือมาบรรจบลำคลอง

พื้นที่ส่วนกลางหมู่บ้านเป็นที่ราบ ซึ่งเป็นพื้นที่ปลูกบ้านเรือนอาศัย

ลักษณะภูมิอากาศ

มีลักษณะร้อนชื้น มีฝนตกในช่วงเดือน ต้นเดือนมิถุนายนและตกชุกในเดือนตุลาคม ระยะเวลา 7 เดือน อุณหภูมิ เฉลี่ย 27 องศาเซลเซียส และจะมีลมมาจากทางทิศตะวันตก ซึ่งอยู่ในเขตรัศมีของมรสุมฝั่งอันดามัน

ด้านสังคม ราษฎรส่วนใหญ่มีบรรพบุรุษเกิดในหมู่บ้านคลองสอก มายาวนาน 3-4 ช่วงอายุคน และเป็นสังคมท้องถิ่นที่มีความเป็นเครือญาติเอื้อเฟื้อพึ่งพากัน และสังคมเกษตรกรรม มีวิถีชีวิตเรียบง่าย การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันในด้านต่าง ๆ สูง เช่นการช่วยเหลือในด้านงานพิธีกรรมและงานประเพณี การเคารพให้เกียรติผู้อาวุโส

ราษฎรและครัวเรือน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 324 ครัวเรือน จำนวนราษฎร จำนวน 753 คน

โครงสร้างราษฎร

ด้านเศรษฐกิจ จากการที่ราษฎรมีอาชีพการเกษตร คือทำสวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมัน จึงเป็นรายได้ หลักของครอบครัว ราษฎรร้อยละ 96 ของหมู่บ้านประกอบอาชีพการเกษตร (อันดับ1) อาชีพรับจ้างในภาคเกษตร รับจ้างนอกภาคเกษตร เช่น อาชีพช่างต่าง ๆ ช่างซ่อมรถ ช่างไม้ ช่างตัดผม ค้าขายของชำ มีรายได้เฉลี่ย 74,304 บาท ต่อครัวเรือน/ ปี และมีระบบกองทุนการเงินประเภทต่าง ๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้าน

ร้านค้า สถานประกอบการธุรกิจ มีลานรับซื้อผลปาล์มน้ำมัน และรับซื้อน้ำยาง ยางแผ่น ปั่นน้ำมัน ร้านค้าของชำ และร้านค้าจำหน่ายอาหารพื้นเมือง

ระบบกองทุนการเงินประเภทต่าง ๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้าน สำหรับแหล่งทุนหมุนเวียน

ทรัพยากรธรรมชาติ

พืชพรรณธรรมชาติจะเป็นป่ารกชัฏ ในพื้นที่หวงห้ามภายใต้กฎหมาย เช่น บริเวณลำคลอง ลำห้วย มีไม้ท้องถิ่นประเภทไม้ยืนต้น เช่น ไม้นนทรี ไม้ปอ ไม้มะเดื่อ ข่อย อินทนิล และประเภทไผ่ ไม้พุ่มขนาดเล็ก เช่น ไม้เพกา ไม้มังเระ ไม้ดินเป็ด กระดุกไก่อ ประเภทไม้เลื้อย ย่านาง

ส้มอบ จะมีและวัชพืช หญ้าคา หญ้าปากควาย ตีนกา หญ้าคา ลักษณะพรรณไม้ 2 ลักษณะคือ ชนิดที่ขึ้นในบริเวณที่ชุ่มน้ำ และบริเวณเนิน (ควน)

ทรัพยากรดิน ลักษณะของดินเป็นร่วนปนทราย หน้าดินลึก มีธาตุอาหารสูง มีพื้นที่ประมาณ 11.61 ตารางกิโลเมตร การใช้ประโยชน์ที่ดิน ใช้ปลูกพืช ทำการเกษตร ทำสวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน ร้อยละ 84 ส่วนอื่น ๆ เป็นที่อยู่อาศัย และที่สาธารณะ

ทรัพยากรน้ำ แหล่งน้ำ 2 ส่วน คือแหล่งน้ำผิวดิน คือลำคลองสอก ความยาว 5 กิโลเมตร ลำห้วย และอ่างเก็บน้ำบางต่อ (บางท่ามั่ง) บ่อน้ำตื้น และบ่อน้ำบาดาล

ชีวภาพและความหลากหลาย ด้านพืช มีความหลากหลายของพืชในพื้นที่ มีพืชชั้นต่ำชั้นสูง เช่น พวกเห็ดพบไม่น้อยกว่า 10 ชนิด เช่น เห็ดปลวก เห็ดขอนขาว เห็ดจุน เห็ดแครง และพืชไม้ยืนต้น ผลไม้จำนวนมากไม่น้อยกว่า 20 ชนิด เช่น ทุเรียน ละมุด มังคุด ลำสาต ลองกอง มะพร้าว ชมพู่ และผลไม้ท้องถิ่น เช่น รวมทั้งพืชผักพื้นเมือง เช่น บวบก

สัตว์ สัตว์ปีก เช่น มีนกลหลายชนิด เช่น นกเขา นกเอี้ยง นกกระจาบ นกกินปลี ไก่ป่า สัตว์เลื้อยคลาน กระจรอก กระแต งู ตะกวด ผีเสื้อ ผึ้ง

สัตว์น้ำ มีปลาน้ำจืดมีในลำคลองสอก หลายชนิด เช่น ปลาช่อน ปลาดุก ปลาชิว ปลานิล ปลาสลาด ปลากะตือ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ มีกบ เขียด อึ่งอ่าง

ด้านวัฒนธรรมประเพณี

วัฒนธรรม การแต่งกายมี 2 ลักษณะ คือ การแต่งกายอยู่กับบ้านผู้ชายสูงอายุจะนิยมนุ่งผ้าขาวม้า หรือกางเกงขาสั้น ไม่นิยมใส่เสื้อ ผู้หญิงสูงอายุจะนุ่งผ้าถุง ใส่เสื้อคอกระเช้า และถ้าเป็นคนวัยหนุ่มสาวผู้ชายสวมกางเกงขาสั้น ใส่เสื้อยืด ผู้หญิงจะใส่กางเกง หรือผ้าถุง และลักษณะการแต่งกายเพื่อออกสังคม (ไปนอกบ้าน) ผู้ชายนิยมใส่กางเกงขายาว เสื้อเชิ้ต ผู้หญิงใส่กางเกงขายาว หรือผ้าถุง สวมเสื้อตามสมัยนิยมถ้าเป็นผู้หญิงสูงอายุ จะใส่เสื้อลายลูกไม้ การแต่งกายไปทำสวน การเกษตร นิยมใส่กางเกง (กางเกงวอร์ม, กางเกงยีนส์) เสื้อยืด เสื้อเชิ้ตส์แขนยาว

วัฒนธรรมการรับประทานอาหาร หรือการกิน ประเภทอาหารมีข้าวเป็นอาหารหลัก ประกอบกับ กุ้ง ข้าว หรือแกง รับประทานอาหาร 3 มื้อ คือ มื้อเช้า เที่ยง และมื้อเย็น สำหรับมื้อเย็นจะประมาณ 1-2 ทุ่มรายการอาหาร หรือกับข้าวจะปรุงขึ้นเองในครอบครัวเป็นอาหารพื้นเมือง เช่น แกงส้มประเภทปลา โดยมีผักพื้นเมืองใส่รวม และแกงคั่วเนื้อหมู เนื้อไก่ เนื้อวัว แกงเลียงพืชผักพื้นบ้านต่าง และที่มีประจำคือน้ำพริก (น้ำซุบ) และผักพื้นเมืองสำหรับเป็นผักหนေး (เครื่องเคียง)

วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัย ไม่ชอบทะเลาะกัน ในกลุ่มคนรู้จักสนิท จะหลีกเลี่ยงปัญหาสาเหตุ รักษาสัมพันธ์ระหว่างกัน และผู้อาวุโสจะสั่งสอนให้

เคารพผู้อาวุโส ผู้มีบุญคุณ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ไม่หยิบฉวยสิ่งของเครื่องใช้ที่เจ้าของไม่อนุญาต เช่น พืชผัก ผลไม้ในที่ดิน ที่มีเจ้าของ

ประเพณีการแต่งงาน เมื่อหญิงชายตกลงจะใช้ชีวิตครอบครัว ฝ่ายชายจะเป็นผู้ไปสู่ขอฝ่ายหญิงโดยการจัดขันหมาก และนัดหมายจัดพิธีสมรส โดยการนัดเลี้ยงแขก ญาติ ๆ ทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งจะเลี้ยงอาหาร ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือประเภทอาหารสากลทั่วไป และอาหารพื้นบ้าน คือแกงหมู แกงวัว

ประเพณีการจัดการศพ เมื่อมีการตายของคนในหมู่บ้าน เพื่อนบ้านจะไปรวมกันที่บ้านนั้น เพื่อช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เช่น จัดสถานที่ จัดหาสิ่งของมาใช้ รวมทั้งจัดการตกแต่งศพบรรจุในโลง เพื่อทำพิธีทางศาสนา มีการสวดศพ โดยพระสงฆ์ในเวลากลางคืนไม่น้อยกว่า 3 คืน และมีการจัดเลี้ยงอาหารผู้มาร่วมงาน โดยคนในหมู่บ้านจะไปช่วยงาน เรียกว่าช่วยงานศพ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการช่วยจัดการเรื่องอาหารเลี้ยงแขก ที่มาสวดศพ

ภูมิปัญญาและวิถีชีวิต

ราษฎรได้เรียนรู้การดำรงชีวิตด้วยการถ่ายทอดและสืบทอดกันมาได้แก่ ภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่สามารถให้ดำรงชีพได้ ภูมิปัญญาด้านทำมาหากิน ได้แก่ การเก็บรักษาอาหาร เนื้อสัตว์ ปลา พืชผัก ด้วยวิธีการหมัก ดอง ย่าง การใช้เครื่องมือจับสัตว์ สัตว์น้ำเป็นอาหาร ไข่ สุ่ม ซ้อน เล่

ภูมิปัญญาด้านอาหาร เพื่อการดำรงชีพ การใช้พืชผักพื้นเมืองเป็นอาหาร เช่น ยำใบไม้ ยำผลไม้ละมุด แกงเลียงยอดผักใบไม้ การใช้พืชผักท้องถิ่นผสมลงในแกงร่วมกับเนื้อสัตว์ ให้ได้รสชาติที่เหมาะสม เช่น แกงหยวกกล้วย แกงส้มปลา แกงกะทิลูกกล้วยดิบ ฯลฯ

กลุ่ม องค์กร กิจกรรม ประกอบด้วย

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.)

กรรมการอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)

ชุดรักษาความสงบเรียบร้อยหมู่บ้าน (ชรบ.)

คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กทบ.)

คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน

การจัดตั้งกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก

กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งขึ้นอย่างไร ผู้วิจัยสามารถสรุป จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2545 โดยได้รับการคัดเลือกเข้ารับการประเมินจากคณะทำงานศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เอาชนะยาเสพติดอำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งสืบเนื่องจากผลประเมินเป็นหมู่บ้านสีขาว ได้รับการประกาศเป็นหมู่บ้านสีขาวปลอดยาเสพติด ได้รับธงสัญลักษณ์หมู่บ้านสีขาว ประกาศ เป็นหมู่บ้านเข้มแข็งระดับอำเภอชัยบุรี โดยมีนายสมเจตน์ เข้มเพชร ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ผู้นำกลุ่ม องค์กรภายในหมู่บ้าน และผลการประเมินความเข้มแข็งของหมู่บ้าน จึงได้รับการคัดเลือกเสนอเข้ารับพระราชทาน “เงินขวัญถุง”

วันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ.2549 ได้รับมอบเงินพระราชทานจากจังหวัดสุราษฎร์ธานีจำนวน 8,000 บาท และได้จัดไว้เป็นเงินขวัญถุง เรียกว่าเงินขวัญถุง พระราชทาน และได้ประชุมราษฎรของหมู่บ้านได้ตกลงกันจัดทอดผ้าป่าหาเงินสมทบทุนเพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนแม่ของแผ่นดิน เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ.2559

กิจกรรมรับขวัญและสมโภชกองทุนแม่ของแผ่นดิน ราษฎรมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับเงินขวัญถุงพระราชทาน จึงได้ร่วมกันจัดกิจกรรมรับขวัญขึ้น โดยการจัดขบวนแห่ไปรอบ ๆ หมู่บ้าน ขบวนกลองยาว เชิญชวนชาวบ้านครัวเรือนละ 1 คน จัดตั้งกลองรับบริจาคเงินสมทบและรับสมัครสมาชิกกองทุนแม่ของแผ่นดิน จำนวน 76 ครัวเรือน เป็นกิจกรรมรื่นเริง สนุกสนาน ผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นความสามัคคี ร่วมใจของชาวบ้านสามารถสร้างกระแสให้ชุมชนได้เห็นความสำคัญของการแก้ไขปัญหาเสพติดด้วยวิธีสันติ และพึ่งพาตนเอง

คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก ประกอบด้วย

1. นายสมเจตน์ เข้มเพชร ประธาน
2. นายวิโรจน์ รัตนรังสี รองประธาน ๑
3. นายการุณ ทรัพย์สมบูรณ์ รองประธาน ๑ / กิจกรรม
4. น.ส.เพชรชะวี เข้มเพชร เลขานุการ
5. นายสุรินทร์ รัตนรังสี เหนรัญญิก
6. นายอุทัย เพชรคงทอง สวัสดิการ
7. นายสำเร็จ ไทยอำมาตย์ ประชาสัมพันธ์
8. นายธรรมบุญ เต็กอ่อตั้ง พัสดุ / สถานที่
9. นายวินัย เพชรโตรม นายทะเบียน.
10. นายยุทธ กรคนवल ผช.นายทะเบียน

ข้อมูลและสถานการณ์การระบาดของยาเสพติด

สถานการณ์ของยาเสพติด

ในสถานการณ์ปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2559-2560) การแพร่ระบาดของยาเสพติดในหมู่บ้านบ้านคลองศอก อยู่ในระดับ เบาบาง (ศตศ.อ.ชัยบุรี) พบว่ามียาเสพติดประเภทพืชกระท่อม โดยมีกลุ่มผู้เสพยาที่มีอายุระหว่าง 22-70 ปี และยาเสพติดประเภทยาบ้า โดยมีกลุ่มผู้เสพยาที่มีอายุระหว่าง 13-35 ปี และ ประเภทยาเสพติดน้ำต้มใบกระท่อม อายุระหว่าง 12-33 ปี ซึ่งในรอบปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2559) มีการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการรณรงค์ผ่านกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของหมู่บ้าน และชุมชน และมีผลการจับกุมดำเนินการทางกฎหมาย จำนวน 3 ราย แต่ไม่มีผู้ค้ารายใหญ่ หรือเป็นที่พักยา ผู้เสพยาพืชกระท่อม จะใช้บริเวณบ้านตนเองหรือบ้านภายในสวนยางของตนเองเสพยา ในบริเวณพื้นที่สวนยาง สวนปาล์ม แต่จะ ไม่มีลักษณะมั่วสุม หรือรวมกลุ่มเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ส่วนผู้เสพยาประเภทยาบ้าจะมีพฤติกรรมรวมกลุ่มกันประมาณ 3-4 คน ภายในบ้านหรือที่เปลี่ยว เช่น ขน้าสวนยาง

การป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในบ้านคลองศอก จะใช้มาตรการชุมชนเข้มแข็ง มีการระดมออกกฏระเบียบ ของหมู่บ้านซึ่งราษฎรส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติตามกฏอย่างเคร่งครัด และจะมีการสอดส่องระวัง หากมีพฤติกรรมจะเข้าไปพูดคุย กล่าวเตือน การประสานส่วนราชการส่งตัวไปบำบัด โดยกรรมการหมู่บ้าน ทำความเข้าใจกับผู้ปกครองให้ช่วยพูดคุย ซึ่งได้ผลเป็นที่น่าพอใจ สามารถป้องกันกลุ่มเสี่ยงที่จะเข้าสู่วังวนการใช้ยาเสพติดในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะรายที่เพิ่งเริ่มต้น และมีมาตรการตั้งด่านตรวจรักษาความสงบเรียบร้อยเพื่อป้องปราม โดยชุดรักษาความสงบเรียบร้อยหมู่บ้าน (ชรบ.) ทำหน้าที่เวรยามแต่สถานการณ์ ผู้เสพก็ยังคงมีต่อเนื่องไม่หมดสิ้น เพราะเมื่อหมดรุ่น ก็จะมีอีกรุ่นใหม่ขึ้นมาทดแทนแต่จากการประเมินของผู้เกี่ยวข้องพบว่าสามารถบริหารจัดการควบคุมได้ ไม่ให้แพร่ระบาดไปในวงกว้าง

การบริหารจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดิน มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมา 1 คณะโดยในระยะแรกใช้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้ประสานงาน ระยะต่อมาได้เชิญสมาชิกให้สมัครใจเข้ามาเป็นกรรมการเพิ่ม รวมแล้ว จำนวน 12 คน ได้จัดโครงสร้างและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นฝ่าย ๆ ดังนี้ ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหนียวญิก ประชาสัมพันธ์ พัสดุ สวัสดิการ นายทะเบียน และกรรมการร่วม มีการเปิดบัญชี ฝากเงินสมทบกองทุนไว้กับธนาคาร และจะจัดทำแผนผังแสดงบุคคลและโครงสร้างปิดไว้ในศาลาที่ทำการอย่างชัดเจน แต่ในส่วนของเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพบว่าไม่สมบูรณ์ เช่น บัญชีรายการทางการเงิน หลักฐานการทำกิจกรรม

กลุ่มกิจกรรมภายในหมู่บ้านที่สนับสนุนและให้ความร่วมมือกับกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านคลองศอก ประกอบด้วย คณะกรรมการพัฒนาสตรี กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำ อช.) ชูศรีรักษาความสงบเรียบร้อยหมู่บ้าน (ชรบ.) ส่วนภายนอกได้แก่เครือข่ายกองทุนแม่ของแผ่นดินอำเภอชัยบุรี และชุดปฏิบัติการตำบลสองแพรก การสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการระดมทุน

กิจกรรม การส่งเสริมและรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับโทษภัยของยาเสพติด กิจกรรมการส่งเสริมการเล่นกีฬาให้กับกลุ่มเยาวชน กิจกรรมสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส กิจกรรมสร้างขวัญกำลังใจบุคคลที่เสี่ยงถูกริบหรือถูกไล่ออกจากการ กิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ให้กับชูศรีรักษาความสงบภายในหมู่บ้าน บริจาคสมทบค่าใช้จ่ายในกิจกรรมการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในหมู่บ้าน เป็นกิจกรรมที่เน้นหนักและดำเนินการต่อเนื่องส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในกลุ่มเสี่ยง

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก

ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการมีส่วนร่วมกับกองทุนแม่ของแผ่นดิน การมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และรวมประเมิน พบว่า ชุมชนร่วมกันกำหนด โครงการชุมชนสีขาวปลอดยาเสพติด เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วม 5 กระบวนการ โดยข้อเสนอและมติจากเวที ได้นำเสนอกิจกรรมจำนวน 18 กิจกรรม และที่ประชุมมีมติให้ดำเนินการ 6 กิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส กิจกรรมสร้างขวัญและกำลังใจพ่อแม่ที่เสี่ยงถูกพิพากษาหรือบกร่อง กิจกรรมสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ให้กับชูศรีรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยหมู่บ้าน กิจกรรมการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในหมู่บ้าน สาธารณะหมู่บ้าน กิจกรรมป้องกันสร้างภูมิคุ้มกันในกลุ่มเสี่ยง กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจัดกลุ่มกลองยาว โดยการใช้เงินกองทุนแม่ของแผ่นดิน ที่เป็นเงินตั้งต้นจำนวน 8,000 บาท และเงินสมทบทุนที่ได้จากการสทบของราษฎรมารวมกันเป็นเงินกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก จำนวน 35,090 บาท เป็นค่าใช้จ่าย สนับสนุนการทำกิจกรรม พร้อมทั้งได้กำหนดความรับผิดชอบต่อกลุ่มองค์กร และการเสนอแผนงานการปฏิบัติกิจกรรม จนกระทั่งประสบความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ชุมชนสีขาว ดังนี้

กิจกรรมสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสและประสบภัย กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองสอก ดำเนินการโดยการให้เงินทุนแก่ผู้ด้อยโอกาส ไปประกอบอาชีพตามความจำเป็นแต่ละรายจะไม่เกิน 3,000 บาท โดยให้ผู้มีคุณสมบัติเสนอกิจกรรมที่จะทำประเภทงานฝีมือ ปลูกผัก เข้าที่ประชุม กรรมการ จะพิจารณาเห็นชอบและให้ผู้ขอรับ เมื่อนำเงินไปทำกิจกรรมตามที่ขอแล้ว กรรมการ ผู้รับผิดชอบจะติดตามความก้าวหน้า สนับสนุนให้ความรู้ เมื่อมีผลผลิตแล้วจะส่งเสริมให้จำหน่ายมี รายได้ และให้คืนเงินเข้ากองทุนแม่ของแผ่นดินโดยไม่จำกัดระยะเวลาการส่งคืน

กิจกรรมสร้างขวัญและกำลังใจครอบครัวที่เลี้ยงดูบุตรหลานพิการ คณะกรรมการ ฯ ร่วมกับสมาชิกกำหนดระเบียบแนวทางในระเบียบของกองทุนแม่ของแผ่นดิน ให้ดำเนินการใน วาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญของสถาบันชาติ ศาสนา เช่นวันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ (12 สิงหาคม) หรือวันแม่แห่งชาติ กรรมการกองทุน ร่วมกัน คัดเลือกครัวเรือนปีละ 3 ครัวเรือน ที่มีคุณสมบัติเป็นครอบครัวที่เลี้ยงดูบุตรหลานที่มีความพิการ หรือบกพร่องทางร่างกายที่ไม่สามารถดูแลตนเองได้ โดยการมอบสิ่งของเครื่องใช้ตามความจำเป็น ที่เหมาะสม จัดเป็นชุดของขวัญ โดยคณะกรรมการ จะร่วมกันเดินทางไปมอบให้ถึงที่บ้านพักอาศัย

กิจกรรมสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ให้กับชุดรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย หมู่บ้าน (ชุด ชรบ.) กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองสอก ให้การสนับสนุนเงินเป็นค่าใช้จ่ายในการ จัดหาอุปกรณ์ และน้ำมันเชื้อเพลิง อาหารว่าง เครื่องดื่ม ให้กับเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความสงบ เรียบร้อยของหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการจะพิจารณาให้ตามความเหมาะสมในแต่ละครั้งที่มีการ ปฏิบัติหน้าที่

กิจกรรมการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสาธารณสุขหมู่บ้าน กองทุนแม่ของ แผ่นดินบ้านคลองสอก สนับสนุนค่าใช้จ่ายในกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน สบทบร่วมกับเงินทุนจาก กองทุนส่วนอื่น ๆ ของหมู่บ้าน เช่นผลประกอบการจัดสรรจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และ กองทุนหมู่บ้าน ทุก ๆ 3 เดือน เป็นค่าใช้จ่ายจัดอาหารว่าง และวัสดุอุปกรณ์ในการพัฒนาปรับปรุง เช่น ไม้กวาด สี เครื่องมือช่าง

กิจกรรมป้องกันสร้างความภูมิคุ้มกันในกลุ่มเลี้ยง กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองสอก ให้การสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษาให้กลุ่มเยาวชน ให้ค่าใช้จ่ายการปรับปรุงสนามกีฬา ค่าใช้จ่ายการ อบรมให้ความรู้ การทำแผ่นพับให้ความรู้โทษภัย และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สนับสนุนค่าใช้จ่ายจัดซื้อเครื่องดนตรี กลองยาว จัดตั้งกลุ่มกลองยาว เพื่อสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดย คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองสอก ประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้มีความสนใจ และ จัดตั้งกลุ่มกลองยาว ซึ่งมีทุกวัย เข้าร่วม

จากการเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วมและการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมในโครงการชุมชนสีขาว ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการ เนื่องจากเห็นว่าเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรม และการสร้างความเข้มแข็งให้กับกองทุนแม่ของแผ่นดิน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาระบบเอกสาร หลักฐาน ระบบข้อมูล เนื่องจากเป็นส่วนที่สนับสนุนเสริมสร้างกองทุนแม่ของแผ่นดินให้มีความมั่นคง

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่สร้างความสนใจให้มีความหลากหลาย และกิจกรรมที่มีความยั่งยืนสืบทอดต่อไป

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแคว อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน การจัดตั้งกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชนบ้านคลองศอก และศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแคว อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีกรอบแนวคิดเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน ผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชน ประชาชนในหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 30 คน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การศึกษานี้ สามารถสรุปผลการศึกษาดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ ข้อ 1. บริบทของชุมชน การจัดตั้งกองทุนแม่ของแผ่นดินสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชนบ้านคลองศอก

บ้านคลองศอกเป็นหมู่บ้านตั้งขึ้นมายาวนาน กว่า 180 ปี บ้านคลองศอก มีชื่อเรียกตามสภาพของลำคลองที่ไหลผ่านหมู่บ้านที่มีลักษณะคดเคี้ยวคล้ายข้อศอกของมนุษย์มีราษฎรอาศัยจำนวน 315 ครัวเรือน และมีจำนวน 775 คน ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา และสวนปาล์มน้ำมัน เป็นอาชีพหลัก มีสภาพภูมิประเทศ เป็นที่ราบ ราษฎรส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติสูง นับถือศาสนาพุทธ ยึดถือขนบธรรมเนียมและสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นภาคใต้ ด้านอาหารการกิน การเป็นอยู่และวิถีชีวิต มีการพึ่งพาตนเอง และช่วยเหลือ เอื้ออาทรสูงเมื่อครัวเรือนมีกิจกรรมหรืองานประเพณีของเพื่อนบ้าน

การก่อเกิดกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัด สุราษฎร์ธานี ได้รับพระราชทานเงินขวัญถุงจัดตั้งกองทุนแม่ของแผ่นดินเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2554 โดยมีนายสมเจต เข้มเพชร เป็นประธานและมีคณะกรรมการบริหารจัดการ จำนวน 11 คน มีการบริหารจัดการตาม โครงสร้างและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ โดยการ สนับสนุนให้คำแนะนำปรึกษา จากคณะทำงานขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดิน อำเภอชัยบุรี ศูนย์ ปฏิบัติการต่อสู้และเอาชนะยาเสพติด (ศตส.อ. ชัยบุรี) และชุดปฏิบัติการตำบลสองแพรก มีการ ดำเนินกิจกรรม แก้ไขและป้องกันกลุ่มเสี่ยงที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยการ จัดกิจกรรมกีฬา กิจกรรมสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส สนับสนุนชุดรักษาความสงบเรียบร้อย ชรบ.และยังมี กลุ่มองค์กรในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมแผนการแก้ไขปัญหาดิจิตตามประเมินผลการ แก้ไขปัญหาเสพติดในบ้านคลองศอก

การแพร่ระบาดของยาเสพติดในหมู่บ้านบ้านคลองศอก อยู่ในระดับ เบาบาง มียาเสพติด ประเภทพืชกระท่อม กลุ่มผู้เสพยาที่มีอายุระหว่าง 22-70 ปี ส่วนยาเสพติดประเภทยาบ้า มีกลุ่มผู้เสพยา ที่มีอายุระหว่าง 13-35 ปี ไม่มีผู้ค้ารายใหญ่ หรือเป็นที่พักยาในชุมชน มีการใช้บ้านภายในสวน ยางพารา สวนปาล์ม แต่จะไม่มีลักษณะมั่วสุม

วัตถุประสงค์ข้อ 2 ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานกองทุนแม่ของ แผ่นดินบ้านคลองศอก

การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินกิจกรรมที่กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลอง ศอกดำเนินการ ส่วนใหญ่จะเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมแผนการแก้ไขปัญหาดิจิตตาม ประเมินผลและแก้ไขปัญหายาเสพติดบ้านคลองศอก

การร่วมคิด พบว่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการเสนอแนะในเวทีประชุมประจำเดือน ของหมู่บ้าน ซึ่งมีคณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินเป็นส่วนใหญ่ที่ได้มีส่วนร่วมคิดเสนอแนะ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งประเด็นที่คิดร่วมกัน คือ คิดหาแนวทางให้มีทุนทรัพย์จำนวนมากว่าปัจจุบัน ดังนั้นจึงคิดกิจกรรมในการจัดหาทุน สมทบกองทุนแม่ของแผ่นดิน และการร่วมคิดเสนอแนะใน การออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ การใช้จ่ายเงินกองทุนแม่ของแผ่นดิน ส่วนการคิดกิจกรรมเพื่อนำไป วางแผนแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยตรงในกลุ่มเสี่ยงไม่ปรากฏ

การมีส่วนร่วมวางแผน พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมวางแผนโดยการเสวนา พูดคุย ในกลุ่มเล็ก ส่วนใหญ่เป็นกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน ซึ่งเป็นการวางแผนงานในการจัดกิจกรรมการ ป้องกันการระบาดของยาเสพติดในกลุ่มเสี่ยง เช่น วางแผนจัดแข่งขันกีฬาภายในหมู่บ้าน และการ วางแผนช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส

การมีส่วนร่วมตัดสินใจ พบว่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในขั้นตอนการลงมติ เมื่อมีการวางแผนจะดำเนินกิจกรรมใด ๆ ของกองทุนแม่ของแผ่นดิน จะนำแผนงานที่คิดไว้แล้วเข้าที่ประชุม ให้สมาชิก และราษฎรลงมติว่าจะดำเนินการกิจกรรมตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ซึ่งเป็นการตัดสินใจโดยผ่านการยกมือ ซึ่งจะยืดเยื้อช้านานมากในที่ประชุมและลงบันทึกการประชุมไว้

การมีส่วนร่วมดำเนินการ พบว่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในวันที่มีกำหนดการปฏิบัติ หรือจัดกิจกรรมของกองทุนแม่ของแผ่นดินตามแผนงานและมติของชุมชน พบว่ามีส่วนร่วมสูง เป็นลักษณะของการให้ความร่วมมือกับหมู่บ้าน ซึ่งพบว่ากิจกรรมที่ดำเนินการและมีความร่วมมือสูงจะเป็นการจัดหาทุนด้วยวิธีการทอดผ้าป่า ซึ่งผู้วิจัยสรุปได้ว่า กิจกรรมมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวพุทธ และชุมชนมีพื้นฐานของจิตใจในความเอื้ออาทร

การมีส่วนร่วมประเมินผล พบว่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน ในลักษณะการสอบถามผลการปฏิบัติกิจกรรมของแต่ละครั้ง ถึงความสำเร็จในการทำกิจกรรม โดยราษฎรบางคนมีการสอบถามกรรมการ และพูดคุยสนทนากับบุคคลที่ได้ร่วมกิจกรรม และมีบางครั้งได้นำเข้าวาระการประชุมประจำเดือนราษฎร แจ้งผลการดำเนินกิจกรรมในวาระเพื่อทราบ แต่จะไม่พบว่าชุมชนมีการติดตามประเมินผลการแก้ไขปัญหาหายาเสพติดโดยกระบวนการแนวทางของกองทุนแม่ของแผ่นดินในทางตรง

อภิปรายผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วม และกิจกรรมที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้สามารถเห็นถึงรูปแบบและลักษณะของการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการร่วมคิด พบว่า ชุมชนได้มีส่วนร่วมคิดในการดำเนินกิจกรรมลักษณะการใช้ข้อเสนอแนะ โดยอาศัยประสบการณ์ส่วนตัวในที่ประชุม ซึ่งสอดคล้องกับทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์ (2550, หน้า 58) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทร่วมในกิจกรรมทุกประการตามกำลังความสามารถของสมาชิกไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกัน นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานในกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องกับ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2550, หน้า 183) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม

ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุ จุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความมีส่วนร่วมร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

การมีส่วนร่วมวางแผน ผลงานวิจัยของ พระอุทิศ อาสภจิตฺโต (2556) พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาเสพติด ด้านการวางแผนอยู่ในระดับปานกลาง เพราะคิดว่าเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการแต่เพียงฝ่ายเดียว และสอดคล้องกับ รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2555) สรุปไว้ดังนี้เกิดจากตัวของประชาชนเอง ข้อจำกัดในกรณีนี้ เกิดขึ้นด้วยความเคยชินของตัวประชาชนซึ่งมักจะเป็นผู้รับบริการอยู่เสมอ ทั้งในรูปของการได้รับคำตอบแทนหรือยึดเยียดให้บริการประชาชนเองเลยมีค่านิยมและทัศนคติว่ารัฐบาลจะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลืออยู่เสมอทำให้พวกเขาเหล่านั้น เกิดความรู้สึกลับแบบการพึ่งพาอยู่ตลอดเวลา จะเห็นได้ว่าบ่อยครั้งที่เดียวที่โครงการพัฒนาของรัฐบาลซึ่งได้พยายามเข้าไปพัฒนาชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยเน้นในปรัชญาของการช่วยเหลือตัวเอง แต่กิจกรรมของโครงการเหล่านั้นมักจะออกมาในรูปของการกระทำเพื่อประชาชนมิใช่กระทำร่วมกับประชาชน

การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อดำเนินกิจกรรมจะร่วมกันเลือกโหวตจากหลายประเด็นเพื่อนำไปสู่การลงมือปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ (ธีระพงษ์ แก้วหาญ, 2543) จำแนกลักษณะพฤติกรรมการมีส่วนร่วมไว้หลายแบบโดยใช้ การมีส่วนร่วมในการนั้น ประการแรกที่สุดที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ และกรมการพัฒนาชุมชน (2550) สรุปไว้ว่า การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของ ประชาชน ซึ่งประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่ ลักษณะที่สำคัญของการมีส่วนร่วมว่าเป็นเรื่องของกระบวนการ

การมีส่วนร่วมดำเนินการกิจกรรมที่ดำเนินการหรือลงมือปฏิบัติ ในวันที่กำหนดจะมีความร่วมมือสูงโดยชุมชนโดยมีลักษณะงานความรับผิดชอบต่าง ๆ กันไป โดยที่ไม่ต้องมีการสั่งหรือบอกให้กระทำซึ่งแตกต่างกับ อัมพร ภูแก้ว (2556) พบว่า ในกระบวนการมีส่วนร่วม ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ จะอยู่ในระดับรองลงมา

การมีส่วนร่วมประเมินผล ชุมชนที่มีส่วนร่วมในขั้นการประเมินผลจะมีลักษณะการสอบถามถึงผลการจัดกิจกรรมถึงปัญหาหรือข้อบกพร่อง การมีความร่วมมือปริมาณของราษฎรที่เข้าทำกิจกรรม โดยการสอบถามกรรมการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ ธีระพงษ์ แก้วหาญ (2543) จำแนกลักษณะพฤติกรรมการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญที่ต้องสังเกตก็คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านคลองศอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในขั้นการปฏิบัติด้วยความตระหนักและศรัทธา กิจกรรม ที่ดำเนินการสอดคล้องเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ของท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะด้านการบริหาร

1. กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก ควรสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีบุคคลที่มีจิตอาสาและเยาวชนเข้ามาทำหน้าที่กรรมการเพิ่มจำนวนมากขึ้น
2. กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก ควรสนับสนุนและเปิดรับสมาชิกครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้มีปริมาณเพิ่มขึ้นและครบถ้วนตามจำนวนครัวเรือน
3. กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก ควรจัดทำสื่อ ประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เผยแพร่แนวคิด หลักการ และประชาสัมพันธ์กิจกรรม

ข้อเสนอแนะด้านวิชาการ

กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอกควรประสานความร่วมมือและบูรณาการกับกองทุนชุมชนอื่น ๆ ในหมู่บ้าน ชุมชน เพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนและดำเนินงาน

กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอกควรนำเทคนิค เครื่องมือในการสร้างกระบวนการคิดและการเรียนรู้ให้กับกรรมการหรือชุมชนได้มีช่องทางการแสดงออกถึงศักยภาพ

ข้อเสนอแนะด้านการวิจัย

ควรวิจัยเพิ่มเติมด้านประสิทธิภาพของการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินในการแก้ไขปัญหาของชุมชนตลอดจนคุณค่าและประโยชน์ที่เกิดขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2550). การบูรณาการแผนชุมชน. มาตรฐานงานชุมชน (มชช). กรุงเทพฯ: บีทีเอส เพรส จำกัด.
- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2555). องค์ความรู้นวัตกรรมการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน. กรุงเทพฯ: อพทยู ครีเอทีฟ จำกัด.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2550). การปกครองท้องถิ่น : ว่าด้วยทฤษฎี แนวคิด และหลักการ. กรุงเทพฯ : ส. เอเชียเพรส (1989) จำกัด.
- ขนิษฐา กาญจนรังษิณนท์. (2547). ทฤษฎีเครือข่ายกับชุมชน: กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.
- เจริญ ภัสระ. (2540). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของรัฐ วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย 12 (1) หน้า 3.
- ทรงวุฒิ เรืองวาทศิลป์. (2550). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในพื้นที่บริการของโรงเรียนล้อมแรดวิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์. (2553). กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งประชาคมประชาสังคมพัฒนา. ขอนแก่น: คลังนานา.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- ปกรณ์ ปรียากร. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พัชรี สิโรตและคณะ. (2551). แนวทางการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในระดับกระทรวงที่เป็นนโยบาย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา าระบบราชการ.

- พระอุทิศ อาสภจิตโต. (2556). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด กรณีศึกษา ศูนย์บำบัดยาเสพติดวัดศรีทธาธรรม จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาศักยภาพ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มนูญ ปุญญกริยากร และคณะ. (2550). รายงานผลการศึกษาวจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบาย ของรัฐบาล ด้านการบริการจัดหางาน. กรุงเทพฯ: กรมการจัดหางานกระทรวงแรงงาน.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). การจัดการศึกษาโดยชุมชนเพื่อชุมชนและสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ไทยร่มเกล้า.
- ยุพาพร รูปงาม. (2545). การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานประมาในการปฏิรูประบบราชการ. ภาคนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2551). ภาวะผู้นำ Leadership. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและโซเท็กซ์.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2543). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สิริพัฒน์ ลาภจิตร. (2550). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชน ในการสนับสนุนการบริหารงาน องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.
- สิงห์ ปานะชา. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของ องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ. (1975). รายงานการพัฒนาคอนของประเทศไทย ปี 2000. กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP).
- สำนักงาน ป.ป.ส. (2552). ความรู้พื้นฐานเพื่อการป้องกันยาเสพติดในเยาวชน. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไอเดีย สแควร์.

- เสรี พงศ์พิศ. (2553). **ร้อยคำที่ควรรู้**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พลังปัญญา.
- อรทัย ก๊กผล. (2552). **คู่มือ การมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับนักบริหารท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: ส เจริญการพิมพ์.
- อรอนงค์ ธรรมกุล. (2539). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อับดุลคอเล็ด เจะแดต. (2557). **กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะสวาด ตำบลไผ่ไร่ อำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดนครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาศาสตร์มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อัมพร ภูแก้ว. (2556). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่เทศบาลตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Uniteds Nation. (1975). **Department of international economic and social affair. In Popularparticipation as strategy for program community level action and development**.New York: United Nation.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

แบบสัมภาษณ์

งานวิจัยเรื่อง ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน
บ้านคลองสอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้จัดทำขึ้น โดยนักศึกษาปริญญาโท สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินและการพัฒนา การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านคลองสอก หมู่ที่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์ด้านการขยายความรู้ในทางวิชาการ เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมแก่ประชาชน ชุมชน ในการขับเคลื่อนกิจกรรม โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์และบริบทของชุมชน

แบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 1

1. ผู้ให้สัมภาษณ์ (ชื่อ-สกุล)
2. สถานที่สัมภาษณ์ เลขที่ หมู่ที่ ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. วัน/เดือน/ปี/ที่ สัมภาษณ์
4. ตำแหน่งทางสังคม/สมาชิกกลุ่ม

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของกองทุนแม่ของแผ่นดินและการเข้ามามีส่วนร่วม

แบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2

1. กองทุนแม่ของแผ่นดิน ฯ บ้านคลองสอก ตั้งขึ้นอย่างไร
2. กองทุนแม่ของแผ่นดิน ฯ บ้านคลองสอก มีการบริหารจัดการอย่างไร
3. กองทุนแม่ของแผ่นดิน ฯ มีกลุ่มและเครือข่ายใดสนับสนุนและมีส่วนร่วมบ้าง
4. กองทุนแม่ของแผ่นดินดำเนินกิจกรรมอะไรบ้าง
5. ท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกองทุนแม่ของแผ่นดิน กิจกรรมอะไรบ้าง และมีส่วนร่วมอย่างไร

6. ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมกับการลงทุนแม่ของแผ่นดิน กิจกรรมอะไรบ้าง และมี
ส่วนร่วมอย่างไร
7. กลุ่มองค์กร/เครือข่าย มีส่วนร่วมกับการลงทุนแม่ของแผ่นดิน กิจกรรมอะไรบ้าง และมี
ส่วนร่วมอย่างไร

ตอนที่ 3 ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการมีส่วนในงานกองทุนของแผ่นดินบ้านคลองศอก
หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย ด้านร่วมคิด ด้านร่วมวางแผน ด้านร่วมตัดสินใจ
ด้านร่วมดำเนินการ ด้านร่วมประเมิน

แบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 3

1. ชุมชนกับการมีส่วนร่วมคิดเป็นอย่างไร
2. ชุมชนกับการมีส่วนร่วมวางแผนเป็นอย่างไร
3. ชุมชนกับการมีส่วนร่วมตัดสินใจเป็นอย่างไร
4. ชุมชนกับการมีส่วนร่วมดำเนินการเป็นอย่างไร
5. ชุมชนกับการมีส่วนร่วมประเมินเป็นอย่างไร

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับใช้เป็นยุทธศาสตร์ ในการพัฒนาการมีส่วนร่วม และกลุ่มองค์กร/
เครือข่าย ต่อกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านคลองศอกต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านร่วมคิด ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง
2. ด้านร่วมวางแผน ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง
3. ด้านร่วมตัดสินใจ ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง
4. ด้านร่วมดำเนินการ ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง
5. ด้านร่วมประเมิน ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง

*****

ภาคผนวก ข.
ภาพประกอบการวิจัย

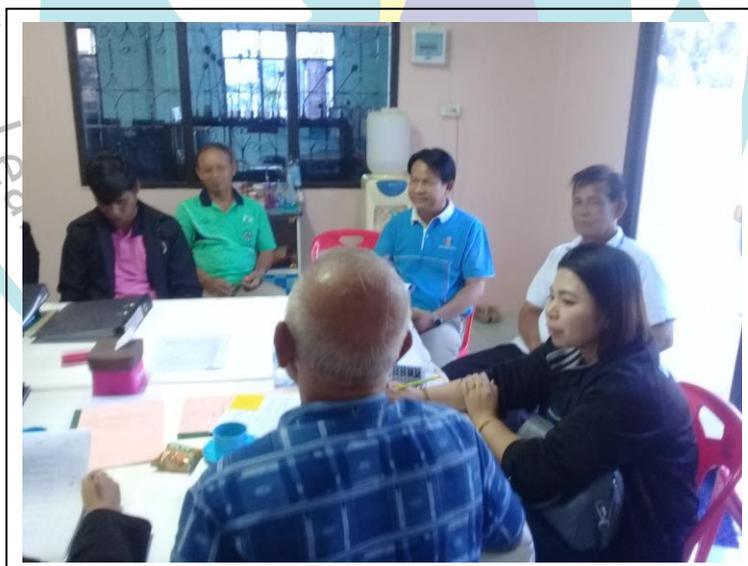
ภาพที่ 1 เวทีเสวนาการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านคลองศอก

ภาพที่ 2 เวทีเสวนาการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านคลองศอก

ภาพที่ 3 กิจกรรมการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก

ภาพที่ 4 เวทีเสวนาการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านคลองศอก

ภาพที่ 5 เวทีเสวนาการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านคลองศอก

ภาพที่ 6 กิจกรรมการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก

ภาพที่ 7 กิจกรรมการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก

ภาพที่ 8 กิจกรรมการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก

ภาพที่ 9 กิจกรรมการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก

ภาพที่ 10 เวทีเสวนาการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านคลองศอก

ภาพที่ 11 โครงสร้างกรรมการบริหารกองทุนแม่บ้านคลองศอก

ภาพที่ 12 กิจกรรมการมีส่วนร่วมกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านคลองศอก

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล นายจรัญ เข้มเพ็ชร
 วันเดือนปีเกิด วันที่ 5 เดือน พฤษภาคม 2513
 ที่อยู่ 23 หมู่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

เบอร์โทรศัพท์ 086-2739933

อีเมล jarunpanpee@gmail.com

สถานที่ทำงาน สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบ้านตาขุน ที่ว่าการอำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประวัติการศึกษา ปริญญาตรี วทบ. สาขาเกษตรศึกษา คณะเกษตรศาสตร์
 นครศรีธรรมราชสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
 นครศรีธรรมราช (ทุ่งใหญ่)

